cum expreſſa intentione nolendi ſe ad vota obligare, peccavit mortaliter, & pro tempore ſequenti perdurat in continuo peccato mortali, ob continuum onus, quod habet obligandi ſe ad vota expreſſe, licet occulte, & voluntate mutata, juxta dicta *in imped. matrim. de Ordine ſacro*.

1409 Monialis tranſiens de uno in aliud Monaſterium, debet novum Novitiatum perficere; quia debet novam profeſſionem emittere. Et habilis pro uno, non cenſetur ad cætera habilis. Sanchez *in ſumm. lib. 5. cap. 4. n. 12.*

1410 Moniales non poſſunt intra Monaſterium Euchariſtiam retinere. Ex Trid. *ſeſſ. 25. cap.* 10.

1411 Poſſunt Corporalia, Agnus Dei, & ſimilia, ut ea componant, & ornent, tangere.

1412 Non poſſunt habere oſtium intra Eccleſiam, per quod poſſint e Monaſterio ad Eccleſiam egredi. Gregor. XIII.

1413 Non poſſunt erigi Confraternitates in Eccleſiis Monialium.

1414 Poſſunt eſſe teſtes in cauſis criminalibus Monialium; imo duæ ſufficiunt ad condemnandum, quamvis duæ mulieres ſæculares non ſufficerent. Non poſſunt cogi, ut ſint teſtes in cauſis ſæcularium, niſi quando aliunde veritas conſtare non poſſet. Puellæ autem ſæculares non ſunt exemptæ a poteſtate ſæcularis fori.

1415 Gaudent privilegiis & indulgentiis virorum ſui Ordinis, quibus ſunt capaces: *v. n.* 471.

1416 Poſſunt per Procuratorem tenere infantes in Baptiſmo, quamvis non poſſint Monachi; quia ſub ea prohibitione non comprehenduntur.

1417 Abbatiſſa eligenda eſſe debet ætatis annorum quadraginta expletorum, & profeſſionis octo. Quod ſi nulla talis in Monaſterio reperiatur, poteſt diſpenſare Prælatus, ut eligatur, quæ trigeſimum ætatis annum excedat. Monialis in infirmaria ægrotæ ſuffragium eſt ſuſcipiendum per diſquiſitrices. Et ſervanda ſunt dicta de electione *a n.* 1277.

Suffragia dari debent per ſcrutinium ſecretum a Monialibus profeſſis, inter quas non veniunt Converſæ. Quantum ad ætatem ſuffragantium, ſtandum eſt propriis ſtatutis. Scrutinium, datis jam ſuffragiis, eſt diſquirendum a Præſide & diſquiſitricibus quoad numerum, an ſcilicet numerus ſuffragiorum ſit conformis numero vocalium; quo peracto, ſcrutinium eſt publicandum, minime quoad nomina ſuffragantium, quia hæc debent eſſe ſecreta: ſed quoad nomina, quibus ſunt ſuffragia lata, & quoad numerum ſuffragiorum.

1418 Prælatus Monialium debet electioni præſidere, & ſuffragia recipere, haud intus Clauſuram, ſed ad Crates.

1419 Poteſt tamen Clauſuram ingredi in viſitatione, tres ſecum ducendo ſocios. Item in caſibus magnæ neceſſitatis, & ad Sacramenta miniſtranda, ſecum probum ducendo ſocium, uti ducere poteſt Confeſſarius.

1420 Moniales monendæ ſunt, ut ſaltem ſemel ſingulis menſibus confiteantur, & Euchariſtiam ſumant. Trid. *ſeſſ. 25. cap.* 10.

CONFESSARII MONIALIUM

1421 NOn ſufficit, ſi ſint pro ſæcularibus approbati, ſed requiritur, quod in ſpecie ſint approbati pro Monialibus. Approbatus pro uno Monaſterio, aut pro una Moniali, aut pro una vice, non poteſt audire Confeſſiones alterius Monaſterii, & reſpective alterius Monialis, aut alia vice, deputatione expleta. Clemens X. anno 1670. *Superna*, §. 2. ut infra de Sacr. Pœnit.

1422 Confeſſarii Monialium, quæ Regularium gubernio ſubſunt, non ſolum a propriis Prælatis, verum etiam debent eſſe approbati ab Ordinario loci; qui tamen non poteſt deputare quem velit, ſed eorum deputatio, & præſentatio, ad ipſos Superiores Regulares ſpectat, & ab eis per proprias literas patentes eſt facienda. Greg. XV. *Inſcrutabili*. Confeſſarius autem ad triennium a Superiore Regulari deputatus, non poteſt ab Ordinario limitari ad annum; ſed eſt vel ad triennium admittendus, vel abſolute rejiciendus. Conſtat ex Epiſt. S. C. Epiſcop. & Regul. ſub die 4. Maji 1696. Ordinario Catanenſi apud Matthæucci *tom. 1. ſub tit. de Confeſſariis Monial.* tenoris ſeq.

Riferito in Sac. Congregazione dall' Eminentiſs. d' Adda tuttociò, che V. S. ha rappreſentato in ordine all' approvazione fatta da lei per un ſol anno del Confeſſore ordinario, deputato dal Provinciale della Provincia Oſſervante in Sicilia, per le monache del Monaſterio di Santa Chiara d' Aderno di coteſta Dioceſi, ſoggetto all' Ordine de' Minori Oſſervanti di S. Franceſco; queſti Eminentiſſimi miei Signori ſono ſtati di ſenſo, ch' ella, o ammetta il Confeſſor deputato a compire il triennio, o aſſolutamente lo rigetti: e che in avvenire debba così oſſervarſi dal principio dell' approvazione di ſimili Confeſſori: Glielo ſignifico, & il Signor Iddio la proſperi.

1423 Moniales unius Monaſterii non poſſunt virtute Jubilæi, aut Bullæ Cruciatæ, eligere Confeſſarium non approbatum pro illis, ſed pro ſæcularibus, aut pro Monialibus alterius Monaſterii. Lantuſca *verb. Jubilæum, n.* 20. Matthæucci *de Confeſſariis Monial.* Pelliz. *de Monialib. cap. 9. n. 20. & 21.* contra Peyr. *tom. 3. c. 4. n. 4. pag. 325.* Bonacin. *de Sacr. diſp. 5. qu. 7. §. n. 22.* Port. & Summa Dianæ *verb. Jubilæum, n. 20.*

Qui affirmant, id poſſe virtute Jubilæi, quia attenta ſolita forma Jubilæi apparet, Summum Paſtorem tempore illo univerſalis gratiæ nullum velle excludere a libertate ſua confitendi peccata. Quod confirmant ex *Conſt.* 17. Urb. VIII. *Pontificia ſolicitudo, 28. Januar.* 1624.

1444 Mea autem reſolutio negativa probatur 1. *ex Reg. 81. juris in 6. In generali conceſſione non veniunt ea, quæ quis non eſſet veriſimiliter in ſpecie conceſſurus.*

1445 Secundo, ſequitur ex Bulla Clem. X. *citat. n.* 1421. & ex Bulla Urb. VIII. *In ſpecula*, ſub die 19. Junii 1630. ut ſequitur:

In ſpecula, &c. Nos, &c. Motu proprio, &c. Conceſſionem S. Cruciatæ, quæ reſpectu facultatis hujuſmodi etiam laicis, & Clericis ſæcularibus, cujuſcumque ſtatus, gradus, & conditionis, etiam ſpeciali nota digna, quoad caſus reſervatos, etiam in Bulla Cœnæ Domini (hæreſi excepta) contentos, nonniſi in foro conſcientiæ, non autem in foro externo ſuffragatur, aliorumque indultorum hujuſmodi, quantum ad prædictum articulum eligendi Confeſſarium, & abſolvendi prædictos a caſibus reſervatis, etiam in Bulla Cœnæ Domini contentis, cum Fratribus, & Monialibus prædictis Fratrum Prædicatorum, & aliorum quorumcumque Ordinum, &c. locum minime habuiſſe, neque habere, neque illis ullo modo ſuffragari potuiſſe, neque poſſe, &c. ſed noſtræ intentionis fuiſſe, et eſſe, quod iidem Fratres, et Moniales, quantum ad Sacramentum Pœnitentiæ, &c. ordinariæ diſpoſitioni ſuorum Prælatorum, et Sedis Apoſtolicæ quoad ſibi reſervata ſubjecti ſint, earumdem tenore præſentium perpetuo declaramus, &c. ac irritum, et inane, ſi ſecus, &c. Datum Romæ, &c. die 16. Junii 1630.

Ubi per illa verba, *aliorumque indultorum hujuſmodi*, excludit Jubilæum, itaut velit, nec Bullam, nec Jubilæum, quantum ad Sacramentum Pœnitentiæ, ſuffragari Regularibus, & Monialibus. Vide infra, *de Bulla Jubilæi, et caſibus reſervatis.*

1446 Tertio, meam magis firmat ſententiam Bulla ipſa Urb. VIII. *num.* 1443. relata pro parte oppoſita; nam ibi non dicitur abſolute, ut Sanctimoniales eligere valeant Confeſſarios ſæculares, vel Regulares ab eiſdem Ordinariis locorum probatos; ſed additur: *Ab eiſdem Ordinariis locorum ad id probatos*; hoc eſt, ad munus Sanctimonialium Confeſſiones excipiendi probatos. Unde Bulla ſupponit Confeſſarios jam probatos pro illis. Generaliter autem probatos pro ſæcularibus non cenſeri approbatos pro Monialibus: *Sed egere quoad hoc ſpeciali Epiſcopi approbatione*, decernit Clemens X. *num.* 1421. *cit.*

1447 Iiſ-

1447 Iiſdem verbis uſus eſt noviſſime Innoc. XII. in Bulla Jubilæi anni ſancti, quæ incip. *Pontificia ſollicitudo*, edita 19. Januarii 1700. ubi concedit Jubilæum anni ſancti Monialibus, & facultatem eligendi pro reſervatis Confeſſarios, *Ab eiſdem Ordinariis locorum ad id probatos*. Quid clarius? Vide infra de Bulla Cruciatæ.

1448 Id verum eſt, Ordinarios Jubilæi tempore debere pro eis approbare plures, ſive ſæculares, ſive Regulares, quos aptos judicaverint, quoſque Moniales ipſæ exoptaverint, ex Decr. S. Congr. Epiſc. & Regul. 24. Martii 1634. apud Lantuſcam cit. ut eos Moniales pro majori ſuo ſpirituali ſolamine eligere valeant ad effectum Jubilæum lucrandi, juxta intentum Pontificis.

1449 Quantum vero ad Religioſos, fateor poſſe virtute Jubilæi ſibi eligere Confeſſarium etiam ſæcularem ab Ordinario loci approbatum, a quo a reſervatis abſolvantur, niſi aliud in contrarium in forma Jubilæi exprimatur, quod hactenus non eſt expreſſum, Tamb. *tom. 2. pag. mihi 37. num.* 40. Quia declaratio contraria Pontificum eſt expreſſe edita pro Bulla Cruciatæ, minime pro Jubilæo, maxime cum Jubilæus ſoleat ab ipſis Superioribus Regularibus Religioſis proponi.

1450 Reſervatio caſuum facta pro Monialibus non comprehendit puellas ſæculares ibi detentas, quia non ſunt Moniales; nec Novitias, quia hæ in odioſis non veniunt nomine Monialium.

1451 Confeſſarii Monialium, tam Ordinarii, quam Extraordinarii, eſſe debent ætatis quadraginta annorum, & ſpecialiter pro patribus Reformatis Ordinis Minorum de Obſervantia, declaravit S. Congr. Concil. ſub Alexand. VIII. 26. Novembris 1689. ut in Archivio Provinciæ in Conv. S. Mariæ Angelorum Panormi.

1452 Confeſſarius Ordinarius Monialium non poteſt in eodem Monaſterio deputari, niſi ad triennium. Sac. Congr. apud Gavantum. Quo elapſo, poteſt pro alio Monaſterio Ordinarius deputari, & pro eodem Extraordinarius. Imo qui in ſupplementum Confeſſarii Ordinarii per menſes aliquot munus Confeſſarii in aliquo Monaſterio exercuit, ſi Confeſſariorum Ordinariorum mutatio contingat, poterit ad triennium, menſibus illis non computatis, in eodem Monaſterio pro Ordinario deputari, quia cum ſimus in odioſis, Sacr. Congr. Decr. eſt benigne intelligendum de deputatione ordinaria, minime accidentali in ſupplementum.

DE INGRESSU CONFESSARII ORDINARII.

1553 BReviter Mendo *in epit. verb. Moniales*, cum multis ait:

Poteſt Confeſſarius ingredi ad miniſtranda Sacramenta Moniali ægrotanti, non ſolum in periculo mortis, ſed quoties ipſa pro ſua devotione velit, ſeu quoties ſana ſolebat Sacramenta recipere, etiam ſi id faceret quotidie; nam eo ſolatio ſpirituali non eſt privanda, quo plus indiget ægra, quam ſana; eaque eſt cauſa ingrediendi, eique ſufficit licentia, quam habeat, dum juſta adſit cauſa. Similiter poteſt ingredi ad aſſiſtendum moribundæ, quouſque e vita decedat. In ingreſſu autem ad ſepeliendas defunctas, ſervanda eſt conſuetudo cujuſque Monaſterii.

Imo poteſt etiam nocte ingredi ad aſſiſtendum moribundæ, ſi opus fuerit.

1454 In præmiſſis autem caſibus, debet pro ingreſſu a Superiore habere licentiam, niſi periculum ſit in mora, & tempus non ſuppetat ad petendum. In quo caſu periculi, in defectum Confeſſarii deputati, poteſt ingredi quilibet promptus Sacerdos ad Confeſſionem excipiendam moribundæ. Idem dic de Medico, Pelliz. *de Monialibus cap. 5. num.* 164.

CONFESSARIUS EXTRAORDINARIUS

1455 EX Trid. *ſeſſ. 25. cap.* 10. eſt bis, aut ter in anno Monialibus ab Ordinario offerendus præter ordinarium. Et qualibet vice aſſignari ſolet per integrum menſem, fere menſe Januarii, Maji, & Septembris. Verba Trid. ſunt: *Præter ordinarium autem Confeſſorem, alius extraordinarius ab Epiſcopo, et aliis Superioribus, bis, aut ter in anno offeratur, qui omnium Confeſſiones audire debeat.*

1456 Per hoc autem non prohibetur, quin poſſit pluries extraordinarius deputari; ſed quoties opportunum judicaverit, poterit Prælatus paterna benignitate deputare, Pelliz. *de Monialib. c. 10. n.* 250. quia incluſio unius non eſt excluſio alterius. Et fuſius probat, & monet Pelliz. *citat.*

1457 Extraordinarius tempore deputationis pro Communione miniſtranda ad oſtiolum Communionis, & maxime pro ingreſſu intra clauſuram ad communicandum, ad infirmæ Confeſſionem excipiendam, ſeu ad aſſiſtendum moribundæ, indiget ſpeciali licentia. Poterit tamen Prælatus Sacerdotem ſæcularem, aut regularem, quem opportunum judicaverit, deputare, ut alicui infirmæ intus Monaſterium aſſiſtat, & cuncta uſque ad mortem præſtet, quæ Confeſſarius ordinarius. Pelliz. *cit. n.* 249.

1458 Confeſſarius extraordinarius deputatus pro uno menſe ad audiendas Confeſſiones Monialium alicujus Monaſterii ſemel in hebdomada, ſi in aliqua hebdomada non ſit ea licentia uſus, poterit ea uti alia hebdomada, ejuſdem tamen menſis, non alterius, etiam ſi ſequenti menſe de novo pariter deputetur. Ratio deſumitur ex his Bullæ Clem. X. *Superna, n.* 1043. *cit.* §. 3. *Iidemque Confeſſores extraordinarios ſemel deputatos, atque approbatos ab Epiſcopo ad Monialium Confeſſiones pro una vice audiendas, haud poſſe expleta deputatione, in vim approbationis hujuſmodi, illarum Confeſſiones audire.*

Ex quibus verbis ſequitur, intra menſem illum poſſe; quia pro eo non eſt expleta deputatio, ſed durat: pro alio vero menſe, etiam immediato, deputatio menſis prioris eſt expleta, & deputatio, quæ ſequi ſupponitur, eſt nova; unde non poteſt prioris menſis approbatio & licentia ad ſequentem menſem extendi.

1459 Extraordinarius approbatus cum licentia ſemel in hebdomada, non poteſt bis eadem die, puta mane, & poſt meridiem, ad excipiendas Confeſſiones accedere. Et multo minus poteſt bis accedere diſtinctis diebus ejuſdem hebdomadæ; ſub prætextu, quod ly *ſemel* afficiat diem, & bis accedendo duobus diſtinctis diebus, ex illis duas diei medietates computet, quę unum integrum conſtituant diem viginti quatuor horarum.

Ratio eſt, quia ſi id verum eſſet, poſſet nedum duobus diſtinctis diebus accedere, ſed cunctis ejuſdem hebdomadę diebus mane, & poſt meridiem, vigintiquatuor computando horas, quot ſufficerent ad conſtituendum integrum diem, quod pręter abſurdum, moleſtiam affert. Ly *ſemel* igitur in hebdomada non afficit diem, ſed actum acceſſus ad Confeſſiones excipiendas. Conſtabit perſcrutando diſcrimen inter has duas licentias. Licentia enim conceſſa pro octo diebus, pro menſe, pro die, diſtinguitur a licentia data pro ſemel, ſeu pro una vice, & minime ex alio capite, niſi quia licentia primo modo conceſſa afficit tempus, nempe octo dies, menſem, diem, &c. & ſic poterit Confeſſarius ſingulis recenſiti temporis diebus accedere, imo die, & poſt meridiem eorumdem dierum, quoties opus fuerit, quia actus illi exercentur intra tempus deputationis, ſupra quod licentia cadit. Licentia igitur ſecundo modo conceſſą, cum diſtinguatur a prima, non afficit tempus, nempe diem, ſed actum acceſſus; ac proinde ſequitur, quod recenſitus Confeſſarius, virtute talis licentię, non poſſit bis eodem die, mane, & poſt meridiem, & multo minus ſub diſtinctis diebus ad Confeſſiones excipiendas accedere.

Minime te pigeat lector, ſi moleſtum (neſcio) aut

rite

..ſu dignum tibi hunc propoſuerim caſum, & rejecerim: quoniam haud ſine tædio relatum habui.

1460 Illud tamen tibi certum ſit, quod recenſitus Confeſſarius, ſi dum confeſſiones excipit, ex aliquo accidenti ad breve tempus reverſurus exeat, & redeat ad alias confeſſiones excipiendas, quas excepturus erat, licite, & valide abſque nova licentia redit, & excipit: quia id totum moraliter cenſetur unicus acceſſus, & unicum munus, atque complementum exercitii licentiæ.

1461 Idem dic, ſi habita licentia pro una vice ingreſſus es Monaſterium ad excipiendam Confeſſionem ægrotæ, & poſt egreſſum, ſtatim, antequam ad alia divertaris, vocatus, eo quia ægrota ſit alicujus oblita peccati, redeas; licite, & valide abſque nova licentia iterum ingrederis ad ejuſdem Confeſſionem complendam, quia moraliter eſt unus ingreſſus, unaque Confeſſionis perfectio. Pelliz. *de Monialibus c.* 10. *ſect.* 3. *q.* 9. ubi plures alios refert caſus, *a n.* 260. *ad* 265.

1462 Licentia conceſſa Extraordinario ad ingrediendum pro Confeſſione infirmæ, extenditur ad ſocium, maxime ſi ſit Regularis, qui debet ſecum ducere ſocium probum, atque maturum, qui numquam a Confeſſario ſejungatur, eoque Confeſſiones excipiente, in aliqua parte ſiſtat, ut eum videre, ab eoque videri poſſit, ita tamen ut Confeſſionem audire non valeat.

Dictus Confeſſarius in rigore juris debet peracto negotio exire, quod intelligitur recto tramite. At ſi per tranſitum officinas Monaſterii circumeat brevi tempore, non peccare, tenent Mendo *in epit. ver. Moniales n.* 15. Pelliz. *de Monialibus cit. n.* 166. *&* 167. Sanch. Rodr. Miranda, Peyr. Bonac. & alii apud ipſum.

1463 Quando, & quomodo liceat Superioribus Regularibus, & Confeſſariis ingredi Clauſuram Monaſterii ipſis ſubjecti, & prope illud commorari: *v. in Conſtit.* Alex. VII. *Felici* 1664. apud Lantuſcam *ver. Moniales*.

Item, quid poſſit Epiſcopus quoad Clauſuram in Monaſteriis exemptis, vide apud Matthæucci *verb. Clauſura Monialium*.

DE ALLOCUTIONE CUM MONIALIBUS.

1464 QUantum ad ſæculares, etiam Eccleſiaſticos, ſunt attendenda edicta Ordinariorum, & Conſtitutiones Synodales, in quibus plura præſcribi ſolent.

QUANTUM AD REGULARES

1465 SUnt ſpecialia Decreta a Sacr. Congreg. edita. Et quamvis his non obſtantibus Caſtrop. *p.* 3. *diſp.* 4. *punct.* 11. Vidal. *in Inquiſit. mor. tit. de Monia. lib. Inquiſ.* 2. & alii apud ipſos, & apud Verricelli *in qu. mor. tr.* 8. *qu.* 66. teneant, acceſſum ad colloquendum cum Monialibus, etiam cum frequentia, non eſſe mortalem, ſed ad ſummum venialem, ſecluſis circumſtantiis extrinſecis pravæ intentionis, ſcandali, & periculi peccandi: hac moti ratione, quia prohibitio Decreti Sixti V. de anno 1590. cui cætera Decreta ſubordinantur, fundatur in præſumptione ſcandali, his verbis: *Ad occurrendum ſcandalis, quæ contingere ſolent*: Et *ex c. Tua nos* 26. *c. Is, qui fidem* 30. *de ſponſ. lex fundata in præſumptione, non habet locum in foro conſcientiæ, quando veritas eſt in contrarium*.

1466 Omnino dico, eſſe peccatum mortale, etiam ſi nullum adſit ſcandalum, aut periculum, nec prava intentio. Verricelli *citat. a numer.* 11. Donatus *tom.* 3. *tract.* 6. Et ut conſtet de mente Sacr. Congreg. adducenda puto ejuſdem Decreta.

1467 Principale Decretum eſt Sacr. Congr. de anno 1590. juſſu Sixti V. editum.

Illuſtriſſimi, & Reverendiſſimi DD. Cardinales, Sacræ Regularium Congregationi Præfecti, ad occurrendum ſcandalis, quæ contingere poſſunt, aliiſque juſtis, & rationabilibus cauſis animum pie moventibus, de ſpeciali, & expreſſo mandato Sanctiſſimi Domini Noſtri Sixti Divina Providentia Papæ V. vivæ vocis oraculo eis facto, decreverunt, & mandaverunt, nulli poſthac Religioſo, & cujuſcumque Ordinis, gradus, qualitatis, & dignitatis exiſtat (Superiore, cui Monaſterii, ſeu domus cura incumbit, Viſitatore, vel Viſitatoribus, Confeſſarioque Ordinario, & Extraordinario, cum ad tempus deputabitur, dumtaxat exceptis) licere abſque licentia expreſſa ejuſdem Sacræ Congregationis accedere ad Monaſteria, ſeu domus quarumcumque Monialium, vel Sororum, ſive ſui, ſive alterius cujuſvis Ordinis, ad colloquendum, ſive tractandum cum eis; quod ſi aliquando mandato ſui Superioris, aliquos Religioſos, ad prædicandum verbum Dei, vel ad celebrandas Miſſas, in ipſarum Monialium, ſeu ſororum Eccleſiis, ſive Oratoriis exterioribus, ſive extra clauſuram exiſtentibus, mitti contigerit, prohibuerunt, ne dicti Religioſi, ullo quæſito colore, Moniales, ſorores, aut quamlibet aliam perſonam intra clauſuram degentes, alloqui poſſint.

Quæ omnia & ſingula ſub pœnis privationis officiorum, ac vocis activæ & paſſivæ ipſo facto incurrendis, aliiſque ejuſdem Congreg. arbitrio præceperunt inviolabiliter obſervari.

1468 Quod Decretum fuit per eamdem S. Congreg. anno 1623. confirmatum, & quoad Superiorum licentias moderatum, ut ſequitur.

Cum alias, de anno 1590. *per Sacr. Cardinalium negotiis Regularium præfectorum Congregationem, de mandato fel. rec. Sixti Papæ V. circa acceſſum Regularium cujuſcumque Ordinis ad Monialium Monaſteria fuerit decretum, quod nulli Religioſo cujuſcumque Ordinis, gradus, qualitatis, & dignitatis exiſtat (Superiore, cui Monaſterii, ſeu domus cura incumbit, & Viſitatore vel Viſitatoribus, Confeſſarioque Ordinario, & Extraordinario, cum ad tempus deputabitur dumtaxat exceptis) liceat abſque licentia expreſſa ejuſdem Sacræ Congregationis accedere ad Monaſteria, ſeu domus quorumcumque Monialium, vel Sororum, ſive ſui, ſive alterius cujuſvis Ordinis ad colloquendum, ſive tractandum cum eis. Quod ſi aliquando, mandato ſui Superioris, aliquos Religioſos ad prædicandum verbum Dei, vel ad celebrandas Miſſas in ipſarum Monialium, ſeu Sororum Eccleſiis, ſive oratoriis exterioribus, ſive extra Clauſtra exiſtentibus, mitti contigerit, ne dicti Religioſi ullo quæſito colore Moniales, Sorores, aut quamlibet aliam perſonam intra Clauſuram degentes alloqui poſſint, ſub pœna privationis officiorum, ac vocis activæ & paſſivæ ipſo facto incurrendis, aliiſque ejuſdem Sacræ Congregationis arbitrio; fueritque poſtmodum declaratum, etiam Equites S. Joannis Hieroſolymitani ſub eodem Decreto comprehendi, & quoſcumque contrafacientes ab alio, quam ab Apoſtolica Sede aut a Sacr. Congregatione abſolvi, & rehabilitari non poſſe: Ampliſſimi ejuſdem Sacr. Congregationis Patres Decreta hujuſmodi innovanda, & inviolabiliter obſervanda ſtatuerunt. Verum quia experientia compertum eſt, interdum ob pias & rationabiles cauſas, eaſque (ita ferente caſu) repentinas, ut ab eadem Sacra Congregatione licentiam expectari ſumme incommodum, vel inutile ſit, Regularibus ſupradictis colloquendi cum Monialibus ſibi attinentibus neceſſitatem obvenire, facto verbo cum Sanctiſſimo Domino Noſtro Urbano VIII. & de Sanctitatis ſuæ expreſſo ordine, & mandato, facultatem tribuerunt impoſterum locorum Ordinariis, ut quatenus ſibi viſum fuerit in Domino expedire, licentiam concedere poſſint per quatuor vices ad ſummum, quolibet anno, cuicumque Regulari, ut Moniales ſibi in primo & ſecundo tantum conſanguinitatis gradu conjunctas convenire, & alloqui poſſit. Id vero non aliter, quam ſervata forma infraſcripta ad unguem, ut id nullo modo liceat diebus Feſtivis, aut in Adventu, Quadrageſima, feria ſexta, Sabbato, & vigiliis, prædictaque licentia obtenta ab Ordinario, & ab alio, ad quem ſpectet eam concedere, aſſignetur Confeſſario Ordinario Monaſterii, qui*

qui penes ſe retinere debeat, iiſque aſſociet, & præſens ſit, & auſcultatrices de more, non autem aliæ aſſiſtant, prædictaque licentia pro die, & hora certa, & in ſcriptis concedatur, in libriſque Cancellariæ ejuſdem Ordinarii adnotetur. Quod ſi prædicti locorum Ordinarii per plures vices, vel in ulteriori gradu conjunctis, aut aliter, quam ſervata forma ſupradicta, licentias conceſſerint, vel permiſerint, ſciant ſe intentionis Sanctiſſimi Domini Noſtri, & Sacræ Congregationis tranſgreſſores, judiciumque reformident. Regulares autem pœnis in ſupradicto Decreto contentis, ac ſi nullam licentiam obtinuiſſent, eo ipſo ſe noverint eſſe addictos, & arbitrio S. Cong. ſeverius puniendos. Romæ 12. *Kal. Decembris* 1623.

1469 Et cum dubitatum fuerit, an ſupradictum Decretum Sixti confirmatum obliget ſub mortali; S. Congreg. ſub die 1. Julii 1626. reſpondit.

Sacra Congregatio, attentis narratis, cenſuit, & declaravit, Regulares accedentes ad Monaſteria Monialium contra formam decreti, quo hujuſmodi acceſſus per Sacr. Congreg. prohibetur, ultra pœnas privationis officiorum, ac vocis activæ, & paſſivæ, incurrere pœnam peccati mortalis.

1470 Noviſſime, quia plures Doctores prætendebant, non eſſe prohibitam allocutionem per breve tempus, etiam per quadrantem horæ cum dimidio, acceſſit Declaratio Sacr. Congregationis Concil. ſub Clemente IX. ut ſequitur.

Die 11. *Maji* 1669. *Sacra Congregatio S. R. E. Cardinalium, Concilii Tridentini interpretum, habita notitia, quod nonnulli Regulares abſque licentia crates Monaſteriorum Monialium adire, & frequentare non dubitent, prætendentes non eſſe interdictum per breve tempus etiam uſque ad quadrantem horæ cum dimidio, quod horologio arenario aliquando metiuntur, Moniales, aliaſque perſonas intra Clauſuram exiſtentes alloqui, & hanc opinionem tamquam tutam affirment, diſſeminent, & forſan etiam ſcriptis evulgent, proprias graviter illaqueantes conſcientias, & ſcandala confoventes: ad hujuſmodi pernicioſos errores eliminandos, opinionem prædictam improbans, rejiciens, ac damnans declaravit, Regulares cujuſcumque Ordinis, Militiæ, Societatis, Congregationis, & Inſtituti, etiam de quibus ſpecialis mentio foret habenda, qui ad Monaſteria Monialium, quamvis ab Ordinarii juriſdictione quomodolibet exempta, & etiam ipſis Regularibus ſubjecta, vel alia ſpeciali mentione digna, abſque legitima facultate accedunt, colloquendo etiam per quodcumque modicum temporis ſpatium cum Monialibus, aut aliis intra Clauſuram degentibus peccare mortaliter, eoſque ſub excommunicationis, privationis vocis activæ, & paſſivæ, aliiſque contra Regulares accedentes ſine licentia ad Monaſteria Monialium ſtatutis pœnis, poſſe ab Ordinario tamquam Sedis Apoſtolicæ Delegato coerceri.*

1471 Ex quibus Decretis, & Declarationibus conſtat, Sac. Congregationem ſub mortali prohibere quamlibet brevem allocutionem; licet enim allocutio in ſe ſit levis, conſiderata tamen ſub fine extrinſeco a legiſlatore intento, eſt materia gravis; finis autem legiſlatoris etiam brevem allocutionem prohibens, reſpicit bonum communitatis ad vitanda ſcandala, & pericula, quæ contingere ſolent. Pro quo faciunt dicta in *tom.* 2. *a num.* 12. *ad* 14.

1472 Eo maxime, quia ſpeciale onus Religioſorum & Sanctimonialium eſt ſolitudinem cellæ diligere, diſciplinam regularem ſervare, Chorum frequentare, majori perfectioni ſtudere, Deo mentem tenere, & Chriſtum ſponſum amare, a quibus ſolent hujuſmodi allocutiones divertere, & ſpiritum tepefacere.

1473 Ad rationes in oppoſitum perdocte reſpondet Donatus ex Verricelli *cit.*

Nam tunc ceſſat lex, ceſſante facto, aut delicto præſumpto, quando fundatur in præſumptione facti, aut delicti, ſeu periculi determinati; ſecus autem, quando fundatur in præſumptione delicti indeterminati, & vagi; tunc enim obligat in ſingulis caſibus, etiamſi in aliquo non adſit periculum: ut patet de eo, qui legem tulit, ne quiſquam ferat arma, eo fine, ut evitetur periculum occiſionis; obligat enim omnes arma portantes, etſi multi illa deferant ad defenſionem, vel decorem, quandoquidem legem ferens reſpicit id, quod ſolet adeſſe in pluribus, non autem in paucis.

Ita pariter dicendum eſt de legibus prohibentibus locutionem cum Monialibus, non enim præſumunt periculum aliquod determinate, ſed vage, & indeterminate, quare obligant omnes ſubditos, in ſingulis caſibus, etiamſi in aliquo non adſit periculum.

1474 Sub recenſitis Decretis non comprehenduntur ſcribentes, & mittentes litteras, quia loquuntur de alloquentibus. Attendendæ autem ſunt conſtitutiones particulares diœceſum; nam in aliquibus locis adeſt prohibitio ſub excommunicatione, ut Neapoli.

1475 Comprehenduntur alloquentes a domo proxima, aut via publica, Verricelli *cit num.* 20. & Donat. *cit.* 15. quia allocutio eſt principale, quod prohibetur, acceſſus vero eſt acceſſorius. Et contra Dian. *part.* 3. *tract.* 2. *reſolut.* 48. Pelliz. *de Monial. cap.* 5. *ſect.* 5. *quæſt.* 14. *n.* 214. *& alios* qui negant, quia pœna non debet extendi ad non expreſſa.

1476 Comprehenduntur alloquentes cum Novitiis, aut puellis educandis, in Monaſterio detentis, ut conſtat ex verbis Decreti, quod non ſolum exprimit Moniales, ſed etiam *Sorores aut quamlibet aliam perſonam intra Clauſuram degentem*.

1477 Non comprehendi alloquentem cum Abbatiſſa, tenent Verricelli *tr.* 8. *q.* 66. *n.* 25. Dian. 3. *p. tr.* 2. *reſ.* 48. *not.* 3. & alii contra Merollam; quia in odioſis nomine Monialium non venit Abbatiſſa, ſicut nomine Monachorum in odioſis non venit Abbas. Gloſſ. *in cap. fin. de ſimon.* Panor. Donat. *part.* 1. *tract.* 6. *quæſt.* 19. *n.* 1.

Verum tamen eſt, quod Alex. VII. in Conſt. *Sacroſancti*, prohibuit hujuſmodi allocutionem cum Abbatiſſa Urbis Romæ.

1478 Non incurrere in pœnas pauperes publicos quæſtores pro eleemoſyna ſine dolo accedentes, docet Donat. *tom.* 3. *tract.* 6. *quæſt.* 25. quia adeſt tacita licentia, publicus actus virtutis, uſus, & praxis.

1479 Non incurrere ſocium Religioſi habentis licentiam, docent Verricelli *cit. nu.* 27. cum Pelliz. Peyr. & aliis, contra Delbene; quia par eſt ratio de connexis, & durum eſt illum mutum aſſiſtere: ita illi.

1480 Denique pro plena hujus materiæ notitia, Pelliz. *de Monial. cap.* 10. *ſect.* 3. *num.* 277. *habet*.

„ Addo, quod cum Diana *part.* 3. *tract.* 2. *reſ.* 104. „ & ante illum Peyr. *tom.* 2. *privil. Conſt.* 6. *Pii V. n.* 36. aliique docti recentiores putent, Religioſum „ non ſubjacere pœnis latis contra Regulares ad Monaſteria Monialium accedentes ſine licentia, ſi alicui Moniali declaret caſum aliquem conſcientiæ; „ cum talis locutio ſpeciem habeat piæ exhortationis, „ & alioquin ceſſet finis prohibitionis in particulari, „ juxta ea, quæ habet Diana *part.* 5. *tract.* 14. *reſ.* 96. „ ſi velint conſequenter philoſophari, concedere debent, Ordinarium poſſe mittere Religioſum ad aliquod Monaſterium Monialium cauſa ibi exercendi „ aliquod opus pietatis (*v. gr.* ad componendam aliquam ſeditionem exortam inter Moniales, ad conſolandam Monialem graviſſima triſtitia affectam, ad „ conſulendum in re gravi concernente bonum Monaſterii, & ad alios ſimiles effectus) in his quippe procedit eadem ratio, quæ in caſu a præfatis Doctoribus conceſſo. Nec obſtat, quod Sacr. Congr. „ in Decreto juſſu Sixti V. edito anno 1590. expreſſe ſtatuit, nulli Religioſo cujuſcumque Ordinis, gradus, qualitatis, ac dignitatis (exceptis Superiore, „ ac Viſitatoribus reſpectu Monialium ſubjectarum, „ necnon Confeſſario tam Ordinario, quam extraordinario) licere abſque licentia expreſſa ejuſdem Sac.

„ Con-

„ Congr. accedere ad Monaſteria quorumcumque Mo-
„ nialium ad colloquendum, ſive tractandum cum eis,
„ ſiquidem Sacra Congregatio per hoc non excludit ca-
„ ſum pietatis, & charitatis, qui regulariter non præ-
„ ſumitur comprehenſus ſub generali prohibitione, jux-
„ ta regulam: *Non veniunt ſub generali prohibitione,*
„ *quæ quis non eſſet veriſimiliter prohibiturus, ſi in*
„ *ſpecie exprimerentur*: ſolum excludit caſum, in quo
„ Religioſus velit accedere ad Moniales titulo urba-
„ nitatis ad eas viſitandas, v. gr. ad negotia ſæcula-
„ ria tractanda, & ſimilia. Verum cavendum eſt, ne
„ minus relaxetur rigor juris Eccleſiaſtici, adeo ſtricte
„ vetantis acceſſum ad Moniales, nimiſque facilis red-
„ datur talis acceſſus, & hinc oriantur incommoda,
„ quæ jus intendit amovere per dictam prohibitionem,
„ præterquam quod acceſſus ad Moniales in præſenti ca-
„ ſu quoad forum externum non ita facile poſſet juſtifi-
„ cari, adeoque ſic accedens poſſet puniri ab Ordina-
„ rio, qui inde poſſet graviter offendi, punireque tali-
„ ter accedentem. Unde ex Diana *p. 9. tract. 7. reſ. 54.*
„ fit quod, quamvis opinio Peyrini ſuperius allata ad-
„ mitti poſſet ut probabilis (pro qua ipſe Diana citat
„ Lezanam *verb. Moniales, n. 30.* & Bard. *tom. 1. reſ. n.*
„ 82.) nihilominus in praxi non eſſet amplectenda;
„ cum jura abſolute vetent Regularibus acceſſum ad
„ Moniales, non diſtinguendo inter collocutionem ur-
„ banitatis cauſa, aut pietatis, & lex abſolute loquens
„ abſolute debeat intelligi; præterquam quod ſic elu-
„ ſoria eſſet prohibitio accedendi ad Moniales facta
„ Regularibus: quippe qui ſemper impune loqui poſſent
„ Monialibus, dicendo ſe cum iis locutos fuiſſe de
„ rebus piis, &c. ſic Diana his verbis concludens;
„ *Unde quidquid ſit de hoc peccato quoad forum inter-*
„ *num, ſtante auctoritate doctorum virorum*, Lezana,
„ Pelliz. & Bordon. *ubi ſupra, ſaltem in foro externo*
„ *poſſent Epiſcopi dictos Regulares punire tamquam Se-*
„ *dis Apoſtolicæ delegati: unde abſtineant ab his collo-*
„ *cutionibus.*

Alia de Monialibus reperies in propriis locis, De Præceptis tom. 1. *nu.* 201. De Officio divino *nu.* 428. De Officio Defunctorum, Litaniis, &c. a *num.* 462. ad 489. De Alienatione bonorum & dotis, *n.* 899. De Largitione munerum, a *nu.* 1010. *ad* 1026. De Paupertate Religioſa, peculio, & vita communi a 1037. ad *nu.* 1134. De Obedientia in 4. Præcepto Decal. De Præceptis, & Regula Clariſſarum in Præcepto Jejunii. De Violatione Clauſuræ, & caſibus reſervatis in Sacrament. Pœnitentiæ. De quodam caſu Communionis, in tom. 3. num. 381.

Denique de Monialibus, agunt, fuſe & plene Donat. tom. 3. & Pelliz. ambo per totum.

MONASTERIUM VIRORUM

1481 QUoad loca Clauſuræ ingredi prohibentur ſub excommunicatione reſervata Papæ, mulieres omnes cujuſvis conditionis, etiam Marchioniſſæ, Comitiſſæ, &c. etiam ſine prætextu privilegiorum, ut fuſe infra de caſibus reſervatis.

1482 Excipiuntur Reginæ, Imperatrices, Principiſſæ abſolutæ, & earum filiæ; Donatus *tom. 1. part. 2. tr. 4. quæſt. 9.* quia in odioſis non comprehenduntur nomine mulierum. Et Bullæ prohibentes exprimunt Marchioniſſas, Comitiſſas, &c. minime Reginas &c. Unde ingredi poſſunt abſque licentia Monaſteria tam virorum, quam mulierum, cum honeſta familia, quæ in ingreſſu Monaſterii Monialium non ſit virorum, ſed mulierum.

1483 Fundatrices non poſſunt ingredi Monaſteria virorum, nec Monialium. Rodriq. *in Comp. reſ. 27. num. 2.* Donatus *citat. quæſt. 10. & tom. 3. tract. 5. quæſt. 33.* Contra Ferdinandum a Caſtro, & Gibal.

Quia Bulla Pii V. comprehendit mulieres omnes, cujuſvis generis, & ſpeciei, Solum poſſunt ingredi Monaſteria Minimorum, ex priv. ſpeciali, & Decl. Gregor. XIII. qui declaravit, Bullam Pii V. non derogaſſe dicto privileg. Minimorum; at non inde poteſt ad aliorum Monaſteria extendi, quia (ut bene advertit Donatus) Gregor. id dixit declarando, non indulgendo; unde quoad aliorum Monaſteria, non derogavit motui Pii V. qui abſolute prohibet.

1484 Non comprehenduntur in prohibitione puellæ ante uſum rationis, puta ante ſeptennium. Nec pares pueri quoad Monaſteria Monialium. Donatus *citat. q. 7.* Quoad pueros in Monaſteriis Monialium attendenda ſunt edicta Epiſcoporum, quia ſolent prohiberi.

Introducentes, ſeu admittentes mulieres fatuas, incurrunt pœnas Pii Quinti, nempe ſuſpenſionem a divinis, privationem officiorum, quia illæ poſſunt eſſe materia peccandi.

1485 Clauſura Monaſterii, ſunt ſepta exteriora, intra quæ ſunt loca, ad quæ non eſt acceſſus communis utrique ſexui. Unde, loca clauſuræ ea ſunt, quæ intra ſepta, ſeu ambitum Monaſterii exiſtunt, & una clauſura clauduntur. Donatus *citat. quæſt. 11.*

1486 Hinc mulieres non poſſunt ingredi hortos, ſi ſint intra Monaſterii ſepta, quia ſunt pars Monaſterii. Poſſunt vero, ſi ſint diſtantes, aut contigui ſeptis Monaſterii, & ad eos fiat acceſſus, non tranſeundo per ſepta, ſed extra, in quantum patet aditus extra.

1487 Poſſunt ingredi Sacriſtiam, ſi ſit Eccleſiæ conjuncta, unico ſolum pariete medio diviſa, & ad eam non fiat acceſſus per loca Clauſuræ, ſed per Eccleſiam, aut per Chorum; quia eſt pars, & officina Eccleſiæ. Secus ſi ad eam pervenire non poſſint, niſi per Clauſtrum, & loca Clauſuræ. Donatus *citat. quæſt. 12.*

1488 Poſſunt ingredi Clauſtra, quando in eis Miſſa, Feſta, aut divina Officia celebrantur. Item quando Proceſſiones fiunt, Donatus *citat. quæſt. 3.* Matthæucci *verb. Conventus*, Mendo *in Epit. verb. Monaſterium*. Rodriq. *in Comp. reſol. 27.* ex vivæ vocis oraculo Pii V. apud Donatum *citat.* qui fuſe probat, non eſſe revocatum. Cui accedit praxis, & conſuetudo. Verum tamen eſt (ut advertit Rodriq.) quod proceſſio non debet fieri in fraudem legis.

1489 In aliquibus Monaſteriis, ultra Clauſtrum interius, ſitum eſt aliud exterius, cum duabus januis, una ad publicam viam extra Monaſterium, alia ad Eccleſiam, per quam ingredi ſolent mulieres, & recto tramite ad Eccleſiam accedere; hoc non habet rationem Clauſuræ.

1490 Ex Decr. S. Congr. Epiſc. & Regul. 4. Octobris 1588. tunc Conventus formatus reputatur, ut non poſſint ſine cenſurarum & pœnarum incurſu ingredi, aut admitti mulieres, quando ibi adeſt Superior localis, puta Guardianus cum familia, etiam ſi locus non ſit plene muris ſeptus, aut foſſatis circumdatus. Idem diſponitur de ſylvis contiguis, in quibus ſolent fratres deambulare. Secus de ſylvis, quæ ad ligna inſerviunt, & in quibus fratres non ſolent ordinarie deambulare. Nec quando Conventus eſt in fieri, ita ut ſolum ibi commorentur duo, aut tres fratres pro cura fabricæ; tunc non violatur Clauſura, ſi mulieres admittantur in cellis ubi fratres morantur; ſed fratres ſunt puniendi, & privandi, ut ſupra. Denique idem Decretum diſponit, quod ubi adeſt conſuetudo, quod mulieres inſerviant fabricæ pro manualibus, ferendo calces, lapides, &c. etiam ſi Superior localis cum familia adſit, dictæ mulieres ingredientes, pro ſervitio fabricæ, Monaſterii partes, non incurrant cenſuram, dummodo non accedant ad partes, ubi fratres habitant, dormiunt, & comedunt.

MONASTERIUM MONIALIUM

1491 QUoad Clauſuram ingredi prohibentur ſub cenſuris, & pœnis tam viri, quam mulieres excedentes ſeptennium; ut infra de caſibus reſervatis.

1492 Non

1492 Non poteſt Ordinarius licentiam Monaſterium ingrediendi concedere matri, ſorori, &c. cauſa viſitandi filiam, aut ſororem Monialem infirmam, etiam in articulo mortis, nec in habitus ſuſceptione, aut profeſſione.

1493 Poteſt Ordinarius licentiam mulieri nuptæ, maxime nobili, concedere, ut in Monaſterium ſe recipiat ſecuritatis cauſa, ſi urgeat rationabile periculum mortis a marito inferendæ, & alibi tuta non ſit: curare tamen debet, ut quam citius fieri poteſt, exeat, Pelliz. *de Monial. cap. 5. n.* 110.

1494 Poteſt Ordinarius licentiam ingrediendi exteris concedere ex cauſa rationabili, & neceſſaria. Neceſſitas ſufficit, quod ſit moralis; & tunc habetur, quando opus exercendum concernit moralem Monaſterii, aut particularis Monialis neceſſitatem, quæ non poteſt commode per Moniales exerceri, Donatus *tom. 3. tract. 5. qu. 19. n.* 10.

Quæ licentia debet eſſe expreſſa, & in ſcriptis, ut exprimit Trid. *Seſſ. 25. de Regul. cap 5.* Idque etiam pro foro conſcientiæ, Pelliz. *de Monial. cap. 3. num.* 158. contra plures apud ipſum, qui tenent, licentiam in ſcriptis requiri ſolum pro foro externo.

1495 Hinc de licentia expreſſa Ordinarii ingredi poſſunt Medici, Chirurgi, Confeſſarii, Architecti, Muratores, Fabri, Bajuli, Hortulani, Molitores, & ſimiles. His, & Confeſſariis licentia dari ſolet generalis ad ſemeſtre, trimeſtre, aut ad menſem; quo elapſo, renovari debet. Prædicti licentiati, ſi ingrediantur pro libito extra caſum neceſſitatis, incurrunt pœnas ex Conſtit. Gregor. XIII. *v. n.* 1504.

1496 Medicus non poteſt ingredi cum practicis, nec cum alio Medico, niſi pro cauſa conſultationis in caſu gravis infirmitatis, & ex ſpeciali pro illis licentia. Et deberet incedere aſſociatus duabus Monialibus maturis, & probis.

1497 Bajuli ingredi poſſunt ad ferendas res magni ponderis alicujus perſonæ gravis exteræ, Monaſterio tamen benemeritæ, juxta prudentis Superioris arbitrium, ut ibi depoſitæ conſerventur pro ſecuritate, & cuſtodia. Quas res ferre poſſunt tam bajuli ordinarii virtute licentiæ generalis, illa durante, vel alii cum ſpeciali licentia.

1498 Si licentia non individuet bajulos, ſed abſolute concedat Monialibus, ut neceſſaria ſuis uſibus faciant deferri per bajulos, poſſunt Moniales variare, ſi velint, aut ſemper iiſdem uti; nam cum gratia non diſtinguat perſonas, nec nos diſtinguere debemus, Pelliz. *cap. 5. n.* 123.

1499 Si bajulus licentiatus ſit nominatus, tunc, ſi infirmetur, requiritur ſpecialis licentia pro alio.

1500 At ſi eo infirmo, aut inſufficiente, caſus urgeat: v. gr. quod ſit introducendum frumentum: ductor curru, aut equis ducens rationabiliter morari non poſſit, ſed ſtatim recedere debeat; non poſſit utiliter differri delatio, nec expectari acceſſus pro licentia novi Bajuli, aut pro eodem ductore: Pelliz. *cit. n.* 125. vult, quod non poſſit alius ſubſtitui virtute epichejæ, ſed quod ſit expectanda licentia; quia jura licentiam expreſſam, & in ſcriptis expoſcunt. In his autem caſibus urgentibus poteſt habere locum conſuetudo.

1501 Sartores licentiari poſſe ad ingrediendum, tenet Donat. *cit. q. 25. n.* 15. cum Bonac. quia Moniales nequeunt pannum commode adaptare, & forcipibus uti, nec veſtium menſuram ſumere, ſi ſartores non ingrediantur. Idem docet de Carpentariis *n.* 16. At non poſſe, dico cum Pelliz. *cit. n.* 122. Maxime loquendo de Carpentariis, quia commode menſuram calceamenti ſumere poſſunt ex alio calceamento, aut in janua interiori aperta: Sic ſartores; at ſi in aliquo caſu ſartores non valeant hoc pacto veſtes adaptare, remittendum eſt Superioris judicio, qui ſi neceſſitatem dignoſcat, utique poteſt licentiam concedere.

1502 Licentiari poteſt Oeconomus Monaſterii ad reperiendam in Archivio ſcripturam, quæ a Monialibus reperiri non poteſt.

1503 Item Notarius cum teſtibus ad ſtipulandum teſtamentum Novitiæ infirmæ.

1504 Licentiari poſſunt fœminæ timoratæ conſcientiæ ad ſerviendum infirmis, aut decrepitis, ſi Converſæ ſint inſufficientes, Donatus *cit. q.* 29. & Pelliz. *cit. n.* 128. cum pluribus, quia tunc ſumus in caſu neceſſitatis; quia non debent Moniales diu deſiſtere a Choro. Et Trid. *Seſſ. 25. cap. 5.* abſolute loquitur: *In caſibus neceſſariis*. Et ibi poterunt permanere, uſquequo ſufficiant Converſæ. Non poſſe autem ab Epiſcopo licentiari, ſi converſæ ſint ſufficientes; quia Epiſcopus licentiam dare non poteſt, niſi in caſibus neceſſitatis.

1505 Fœminæ ſæculares admitti non poſſunt pro famulatu particularium Monialium extra caſus neceſſitatis, ſine S. Congr. licentia. Fœminæ ſervientes cum licentia admiſſæ, debent ſervare Clauſuram; quod ſi ſemel egrediantur, non poſſunt admitti.

1506 Licentias concedere ingrediendi Monaſteria exempta, ſeu Regularibus ſubjecta in caſibus neceſſariis, non ſpectat ad Superiores Regulares privative quoad Epiſcopos, ſed cumulative. Sacr. Congreg. 13. Novembris 1610. Superior Regularis debet eas ſubſcribere poſt Epiſcopum, Sacr. Congr. 16. Februarii 1627. Et nihil debet addere, aut variare, Mattheucci *tom. 1. verſ. Clauſura Monialium, n.* 26.

1507 Poſſunt intra Monaſteria admitti puellæ educandæ, quamvis earum ingreſſus non ordinetur ad finem Monachatum ſuſcipiendi. Sex autem ſunt ſervandæ conditiones. 1. Ut id fiat de licentia in ſcriptis Ordinarii, qui reſpectu non exemptarum eſt Epiſcopus, reſpectu exemptarum Superior Regularis. 2. Ut fiat de conſenſu Superioriſſæ, & Monialium, capitulariter præſtito. 3. Ut eo veſtitu incedant, qui virginali pudicitiæ, & modeſtiæ convenit. 4. Ut nullam ſecum famulam ducant. 5. Ut eo tempore eamdem ſervent Clauſuram, quam Moniales, itaut ſi ſemel exierint, non poſſint redire. 6. Ut non ingrediantur minores ſeptem annis, nec ibi morentur ſupra annos 25. ſuæ ætatis. Quo elapſo tempore, ſi non eligat ſtatum Monachatus, aut non exeat, Ordinarius debet ei præſcribere tempus ad deliberandum; quo elapſo, licet non incurrat cenſuras, cum jura de hoc caſu minime loquantur, peccat mortaliter, ſi habitum non ſuſcipiat, aut exeat.

Hæ ſex conditiones præſcribuntur a Sacr. Congr. 31. Auguſti 1575. pro Monaſteriis, in quibus ex conſuetudine aut deſignatione ſolent admitti educandæ.

1508 In aliis autem Monaſteriis, ultra licentiam Ordinarii, requiritur etiam Sacr. Congreg. Epiſcop. & Regular. licentia, Ex Decr. Sacr. Congreg. 27. Maji 1603. Pelliz. *cit. cap. 5. a n.* 176.

1509 Ulterius aliæ duæ requiri ſolent conditiones. 1. Ut pro dictis puellis quolibet ſemeſtri alimenta anticipate ſolvantur. 2. Ut habitent in loco ſeparato a Monialium dormitorio.

1510 Requiritur licentia S. Congr. ad conjugatas recipiendas, niſi in caſu raro, *ut in n.* 1493. Item ad recipiendas viduas, niſi iſtæ ingrediantur ad Monachatum ſuſcipiendum, Donat. *tom. 2. tract. 5. q.* 28.

1511 In licentiis, quæ ſolent a Papa concedi fœminis nobilibus ingrediendi Monialium Monaſteria, plures ſolent conditiones præſcribi, quæ ſunt omnino legendæ & obſervandæ.

Inter alias eſt, ut ingrediatur aſſociata a tribus matronis, quas ſemel electas variare, & mutare non poſſit, niſi alicujus earum obitu eveniente; & quod Monaſteria ingrediatur pro tribus vicibus in totum, non autem eorum ſingula quolibet anno.

Hinc fit. 1. Ut non poſſit tribus vicibus ſingula Monaſteria ingredi, ſed ſolum tribus vicibus in totum. 2. Ut non poſſit ingredi cum duabus matronis, quia tres ſunt præfixæ ad ejuſdem cuſtodiam, & conditio

ditio ſe habet, ut forma Brevis. 3. Ut eas electas non poſſit ad libitum mutare.

Quod ſi aliqua infirmetur, ſit abſens, aut ſine fraude recuſet, tunc Pelliz. *de Monialibus cap. 5. n. 137.* cum Peyr. & aliis putat, quod aliam ſubſtituere poſſit, quia gratia eſt favorabilis; unde prohibere videtur mutationem ſociarum voluntariam, minime neceſſariam, eo maxime, quia ea proprie non dicitur mutatio, ſed ſuppletio; ita ille.

1512 Moniales non poſſunt malefactorem fugientem intra Clauſuram admittere; quia rigor Clauſuræ prævalet privilegio immunitatis.

Quod ſi caſu janua aperta ipſe ingrediatur, tunc poſſunt ſatellites de licentia Ordinarii illum nolentem cogere ut exeat. Imo ſi Superior longe abſit, ſufficit conſenſus Abbatiſſæ, & diſcretarum; quia mora hujuſmodi malefactorum eſt periculoſa, & timori ſacris Sponſis Chriſti. Hic tamen vi extractus reponendus eſt in loco ſacro, ut immunitate gaudeat, ſi non ſit delinquens ſuper criminibus exceptis; quia remotus fuit e loco ſacro, & immuni.

Idem faciendum eſt, & ſervandum, ſi ad aliquam Monialium Eccleſiam confugiat. Pelliz. *de Monial. cap. 1. a n. 131. ad 134.*

1513 Eodem modo eſt reſpective diſcurrendum de ingreſſu quoad expellendos fures exire nolentes, & in ſimilibus caſibus neceſſitatis; & attendendum eſt, an periculum ſit in mora.

EGREDI

1514 E Clauſura non poſſunt Moniales profeſſæ ſub excommunicatione reſervata Papæ, de qua infra de caſibus reſervatis.

1515 Dantur autem a jure cauſæ neceſſitatis ad licite egrediendum. Tales ſunt epidemia, lepra, peſtis, incendium, bellum, inundatio, ruina domus, & ſimiles. Cauſæ epidemiæ, lepræ, peſtis, debent eſſe omnino per ipſos Superiores, maxime per Ordinarios locorum, in ſcriptis approbatæ. Hic veniunt infirmitates contagioſæ, malum Monaſterio, aut majori parti minantes.

1516 Incendium debet eſſe magnum, ita ut Moniales illud extinguere non poſſint.

1517 In cauſis incendii, belli, inundationis, &c. expectari debet Superioris licentia, & judicium; ipſe namque debet prius ſua & peritorum prudentia judicare, an cauſa ſit gravis periculi, & neceſſitatis, & poſtea licentiam concedere, & providere neceſſitati ſimul, ac ſecuritati. Quod ſi tempus non ſuppetat, ſed periculum ſit in mora, tunc neceſſarius Superioriſſæ, & diſcretarum conſenſus, Mendo *verb. Moniales n. 15.* Pelliz. *de Monial. cap. 5. ſection. 2.* Melphi *in Comp. cap. 11. ſtat. 7.*

1518 De exitu Monialis ad fundandum, aut reformandum Monaſterium ad arctiorem Religionem, ratione incorrigibilitatis, &c. agunt Pelliz. *cap. 46. ad 56. & cap. 3 a num. 15. ad 21.* & Melphi *citat.*

CAPUT VI.

De Reliquiis.

1519 R Eliquiæ inſignes ſunt Caput, Crus, Brachium, aut illa pars corporis, in qua paſſus eſt Martyr, dummodo integra ſit, & non parva, legitime ab Ordinariis approbata, Urb. VIII. in princ. Breviarii; unde auricula, digitus, &c. veſtes Sanctorum, &c. non ſunt Reliquiæ inſignes.

1520 In Eccleſia, ubi eſt Reliquia inſignis fieri poteſt Officium de eo Sancto.

1521 Mortale, & ſacrilegium committit, qui Reliquiam furatur, etiam devotionis prætextu. Com. quia devotio non dat jus ad nocendum, aut inferendum injuriam alteri. Donatus *tom. 1. part. 2. tract. 14. qu. 55. n. 5.*

1522 Parvitas materiæ a mortali excuſabit, ſi tria ſimul concurrant. 1. Si ſit pars minima. 2. Si in Eccleſia illa ſint aliæ ejuſdem Sancti partes. 3. Si non ſit Reliquia rara. Ob cujus conditionis defectum, mortale erit furtum minimæ partis Sanctæ Spinæ, aut Crucis. Diana *part. 5. reſol. 35.* quia minima pars talis Reliquiæ ratione raritatis cenſetur notabilis. Et alias daretur aditus, ut per plura venialia furtula poſſet ſpoliari Eccleſia inſigni & rara Reliquia, qualis eſt Crux, & Sancta Spina.

1523 Non peccat laicus, ſi reverenter Reliquiam tangat; liquet ex uſu fidelium, qui Reliquias ad collum appenſas deferre ſolent, Bonac. *diſput. 8. de leg. qu. 1. punct. 4. n. 7.*

1524. Et quamvis irreverentia ſit, cum Reliquia, aut Agno Dei fornicari; non eſt tamen talis, ut ſpeciem ſacrilegii contrahat, Bonacin. *part. 4. de Reliq. n. 8.* Bord. *reſol. 117. n. 34.* quia non violatur locus ſacer, aut perſona ſacra, nec Sacramentum: & Reliquia ſolum materialiter, ſeu concomitanter, & per accidens ſe habet ad fornicationem: *v. num. 1533.*

1525 Reliquias repertas Sanctorum jam canonizatorum recognoſcere, & approbare, ſpectat ad ſolos Epiſcopos de Theologorum, & aliorum piorum virorum conſilio, antequam adorationi exponantur. Concil. Trident. *ſeſſ. 25. in princ. cap. de Reliq. & Vener. Sanct.*

Conſilium Theologorum eſt tantum conſultivum, unde poteſt Epiſcopus contra illud decidere; attendere tamen tunc debet, ut proprium judicium ſit rationabilius, & firmius. Quod ſi non valeat ſe reſolvere, ſed ſiſtat in dubio, recurrendum eſt ad Metropolitanum in Concilio Provinciali, & tunc Epiſcopi Concilii habent votum deciſivum, quia ſunt collegæ in exercitio Concilii; & a Concilio deciſio petitur, non conſilium. Requiritur autem major ſuffragiorum pars.

1526 Ad probandum, & decidendum identitatem Reliquiarum, non requiritur evidentia, & certitudo phyſica; alias neque miracula pro canonizatione Sanctorum poſſent probari, quia quolibet miraculo poſito, ſemper eſt intellectui, aliquid invenire, quod poſſit opponere, & locum dubitationi aperire, Diana *par. 2. tract. 25. reſol. 51.* Ambr. Morales *apud ipſum.*

Sed ſufficit certitudo practica, ſeu moralis, ex rationibus probabilibus orta, animum prudentis moventibus ad veriſimiliter & pie credendum, ita eſſe, itaut nihil ſit, quod dedeceat, aut contradicat. Conſtat ex verbis Conc. *Quæ veritati & pietati conſentanea judicaverit.* Et *ex cap. Placuit, de conſecr. diſtinct. 1.* ubi Reliquiæ illæ venerandæ dicuntur, quæ ſunt certæ, hoc eſt, non evidenter, ſed ex rationibus probabilibus. Et ille certus dicitur, qui probabiliter, non temere credit, Mald. & Silv. apud Dianam *citat.*

1527 Hoc præmiſſo, pluribus modis poteſt identitas Reliquiarum probari. Primo, Bullis Pontificiis, aut inſtrumentis publicis, ſive inſtrumentum ſit confectum per perſonam Eccleſiaſticam, ſive laicam: Notario namque fides datur ob conditionem perſonæ publicæ & juratæ, ratione officii.

Secundo, probat ſcriptura authentica, ſubſcripta ſcilicet a Superiore, & duobus teſtibus; vel quæ habet ſigillum, & Superioris ſubſcriptionem.

Scriptura non authentica, ſi ſit antiqua, & apud Reliquias reperta, probat, Hoſtienſis *in cap. 2. de Reliq.* & ex pluribus juribus apud Graff. *part. 1. lib. 2. cap. 66. n. 19.* Quod eſt verum, ſi non agatur de præjudicio tertii; tunc namque ſcripturæ non creditur, niſi ſit ſubſcripta, & authentica, *cap. cum a nobis, de teſtibus*, Gloſſa *verb. ſubſcriptione, cap. 4. diſt. 110.* Graff. *cit. n. 25.* Vel niſi ex approbatione Reliquiæ vi tali ſcripturæ, aliquid certo moraliter ſequatur, quod veritati Reliquiæ contradicat.

1528 Tempus antiquum dicitur, quod eſt ſexaginta annorum. Bordon. ex pluribus *reſol. 113. n. 45.*

Pariter probant. 3. Memoria hominum, traditio, ſeu publica vox. 4. Lapis marmoreus, aut inſcriptio nomen continens Sancti, ubi Reliquia reperitur. 5. Juramentum probi hominis. 6. Conditio loci Altaris; quia Altaria non conſecrantur ſine appoſitione Reliquarum.

1529 Reliquiæ, & Imagines adorantur eodem cultu, quo perſonæ; quia illis ſolus cultus relativus competit. Com. ex dictis *a num. 269.* de alienatione, & translatione: *v. n. 974.* de venditione: *v. n. 1205.*

AGNI DEI

1530 P Otius cenſendi ſunt ſacræ Imagines quam Reliquiæ, quia Chriſtum Dominum myſtice repræſentant. Clericatus *cap. 15. p. 25.*

1531 Gregor. XIII. Conſtit. 2. *Omni certe ſtudio*, ſub excommunicatione ipſo facto incurrenda, non tamen reſervata, prohibet: *Ne quiſquam Agnos Dei per Romanum Pontificem benedictos, depingere, minio notare, vel aurum, aut colorem ſuperinducere, neque depingi, aut miniari facere, nec illos venales proponere, ſeu tenere audeat.*

1532 Unde non poteſt quis vendere Agnos Dei albos, ratione materiæ intrinſecæ. Azorius *tom. 1. lib. 9. cap. 9. quæſito 5. verb. Quæres*; contra Dianam *par. 3. tract. 6. reſol. 12.* Bonacin. Suarez, & alios apud ipſum. Ratio eſt quia Gregor. non prohibet de Agnis Dei benedictis picturam, & venditionem ſimul tamquam conjunctum, ſed tamquam duos actus diſtinctos, ut conſtat per particulam *Nec*. Solum fateor, quod poſſit aliquid accipere ratione expenſarum in aſportatione factarum.

Dixi, *ratione materiæ intrinſecæ*; quia ratione materiæ extrinſecæ, auri, argenti, &c. qua ſolent aptari, & extrinſece ornari, vendi poſſe non eſt dubium.

1533 Non eſt ſacrilegium dare Amaſiæ Agnum Dei, aut Reliquiam, ex benevolentia, & gratitudine, licet ſit irreverentia; Sacrilegium tamen eſſet, ſi daretur in ſolutionem, ob injuriam rei ſacræ; nam res ſacra fieret pretium turpis lucri: *v. n. 1524.*

1534 Laicus eos tangens, ſi abſit contemptus, non peccat, ex uſu.

1535 In eorum confectione intercedit ſacra Unctio; eorum autem materia, & virtutes his explicantur verſibus:

Balſamus, & munda cera cum Chriſmatis unda
Conficiunt Agnum, quod munus do tibi magnum.
Fonte velut natum, per Myſtica ſanctificatum.
Fulgura deſurſum depellit, & omne malignum.
Peccatum frangit, ut Chriſti ſanguis, & angit.
Prægnans ſervatur ſimul, & partus liberatur.
Dona defert dignis, virtutem deſtruit ignis.
Portatus munde de fluctibus eripit undæ.

CAPUT VII.

De tentatione Dei.

1536 T Entatio Dei *eſt dictum, vel factum, quo quis explorat, num Deus aliquam perfectionem habeat*: eſt duplex, formalis una; & eſt, quando adeſt expreſſa dubietas de aliqua perfectione, ut ſi quis ſe det præcipitem e turri, ad experiendum, num Deus ſit omnipotens, eum a læſione liberando, de quo dubitat, & hæc eſt mortalis: quia eſt gravis irreverentia, juxta illud dæmonis Chriſto, *Si Filius Dei es, dic, ut lapides iſti panes fiant.* Implicita, & interpretativa alia; & eſt illa, cui præfata dubitatio deeſt; & tunc habetur, quando quis, licet non intendat Deum tentare, petit tamen, vel agit, quod ſuapte natura eo referri videtur; ut ſi quis in gravi morbo media naturalia omittat, nempe medicinam, ſperans, aut petens a ſolo Deo effectum. Hæc ut plurimum eſt venialis ob imperfectionem actus, ignorantiam, inconſiderationem, aut parvitatem periculi; imo nullum peccatum, ſi juſta cauſa adſit, v. g. Dei inſtinctus, neceſſitas, pia utilitas: per accidens tamen poteſt eſſe mortalis ratione materiæ, ſi ſit periculum gravis mali; ut ſi quis advertenter in puteum ſe projiceret ad oſtendendam Dei erga ſe providentiam.

Bonacin. *tom. 2. pag. 255.* Tambur. *tom. 1. lib. 2. cap. 2. §. 2.* Buſemb. *lib. 3. tractat. 1. cap. 2. dub. 1.* Bertaldus *1. præcept. punct. 3.*

1537 De hæreſi fuſe actum eſt *in tom. 2. num. 258. a num. 289. ad 239. & a n. 281. ad 296.*

DE II. PRECEPTO DECALOGI.

Non aſſumes nomen Dei tui in vanum.

CAPUT I.

De Blaſphemia.

S Atis dictum eſt *in tom. 2. a num. 210. ad 221.*

1538 Facere dæmonium ſanctum, licet in ſe ſit blaſphemia hæreticalis, in Regno tamen Siciliæ, ob conſuetudinem, non reputatur blaſphemia hæreticalis, ſed ſimplex, *ut in tom. 2. n. 215.* Imo a viro digniſſimo, & S. Inquiſ. Miniſtro, æque perito, ac docto, audivi, idem per totam Italiam ſervari. Ex Declar. S. Inquiſ. Rom. de anno fere 1605.

1539 Et licet id ſit regulariter verum; poteſt dari caſus, quod etiam in noſtris Regionibus cenſeatur blaſphemia hæreticalis, ex adminiculis, & circumſtantiis; puta ſi quis dicat eſſe ſanctum & ſanctiſſimum; ſi non raro, ſed cum frequentia, ad omnem animi motum, etiam levem, & ſi alias blaſphemias, ac maledictiones hæreticales annectat. His de cauſis in noſtro Tribunali elapſo anno 1701. fuit declarata ſuſpecta de levi, & trium annorum exilio punita mulier in hujuſmodi blaſphemiam dæmonii ſancti aſſuetam prorumpere.

CONVITIUM

1540 S Eu verbum contumelioſum in Deum, & Sanctos, ſemper eſt blaſphemia, non ſic in cæteras creaturas, niſi ſpecialiter in eis Divina Bonitas reluceat, ut in cœlo, & terra.

1541 Hinc ſi ſit contra ventum, pluviam, locum; bruta, &c. eſt maledictio, & imprecatio, quæ non eſt in ſe mortalis, niſi fiat cum expreſſa relatione ad Deum, aut cum deliberato deſiderio damni proximi. Similiter de parentibus, & de aliis, quando filiis, aut amicis mala imprecantur; quia regulariter id non ſolet procedere ex odio, ſed ex impatientiæ impetu; peccarent autem mortaliter contra charitatem, ſi advertenter, & deliberate gravia illa mala deſiderarent.

Maſtrius *in Theol. moral. diſp. 11. qu. 3. num. 40.* Bonacin. *tom. 2. pag. 252.* Joan. de la Crux, *pag. 15.* Tambur. *tom. 1. lib. 2. cap. 6. §. 4.* Buſemb. *lib. 3. tract. 2. cap. 1.* Fenech. *de blaſph.* Bertaldus *1. præcept.*

CAPUT II.

De Juramento.

1452 J Uramentum *eſt invocatio tacita, vel expreſſa divini Numinis, tamquam primæ & infallibilis veritatis, in teſtem alicujus rei.* Differt a voto, 1. quia Deum ut teſtem reſpicit, votum ut objectum; 2. quia votum non obligat, niſi ſit de meliori bono;

juramentum vero factum homini, obligat etiam ſi non ſit de meliori bono, ratione fidelitatis: dixi: *Factum homini*; nam ſi erit juramentum promiſſorium factum Deo, ſequitur naturam voti.

1543 Quando dicitur: *Juro hoc me facturum*, nil addendo, non eſt juramentum. Allozza *verb. Juram.* ex Villal. quia non habetur invocatio expreſſa, aut tacita divini Numinis. 1. Quia hoc verbum *juro*, eſt de ſe indifferens, & conjungi poteſt tam cum invocatine divini Numinis, quam cum invocatione alicujus creaturæ, in qua divina bonitas ſpecialiter non relucet; *ut juro per fidem hominis honorati &c.* Quia non habetur invocatio expreſſa Dei, ut conſtat: nec tacita, ſeu virtualis, qualis eſſet, ſi fieret per Sanctos, aut per creaturas, in quibus ſpecialiter divina bonitas, ſeu veritas relucet; quoniam nil tale additur: corroboratur ex regulis juramenti.

1544 Quod eſt verum, niſi ex circumſtantiis aliud intelligatur; nam ſi interrogatus ſub vero juramento de veritate, tu dicas: *Juro*: jam es determinatus ad juramentum.

1545 Non ſunt juramenta. *In mea conſcientia*, *Per fidem meam*, *Per fidem Sacerdotis*, *Religioſi*, *hominis honorati*, Mendo *verb. Juram.* quia non habetur reſpectus ad divinum teſtimonium, ſed ad fidem humanam, & ad fidem, quæ præſtari debet Sacerdoti, Religioſo, Nobili, &c. Pariter, *In veritate ita eſt*: ex vi ſermonis non eſt juramentum, niſi intendatur prima veritas.

1546 Eadem ratione non ſunt juramenta; *Sim infamis*, *Amputetur mihi naſus ſi mentior*. Gobat. *tom. 3. de jurepatron. num. 489.*

1547 Sacerdos jurans coram Judice tacto pectore Sacerdotali, præſtat verum juramentum; quia ex communi acceptatione, & uſu, hæc forma jurandi exigitur a judice cum reſpectu ad primam veritatem, ut teſtem.

1548 Dicere: *Dæmon ſit dominus animæ meæ; Me rapiat; Vivus non diſcedam hinc, ſi mentior*; ſunt vera juramenta execratoria.

1549 Non ſunt juramenta *Giuro a Dio, per Dio per vita mia, &c. che me l'hai da pagare*, Allozza, & Mendo *cit.* quia nec dicuntur animo jurandi, nec accipiuntur ut juramenta, etiam a mulieribus; ſed ſunt quidam modi comminandi & loquendi ad excandeſcentiam alteri exprimendam, & indignationem.

Hujuſmodi ſæpe ſunt juramenta mulicrcularum verberandi filios. Imo verum juramentum mortale non erit, ſi fiat ex vehementi ira, aut paſſione, ut jurans non plene advertat.

1550 At ſi dicas: *Per vitam meam*, non imprecando, ſed enunciando aliquod eſſe verum, vel falſum; eſt juramentum, non minus quam quando enuncias, *Per animam*. Pariter juramenta ſunt, *Coram Deo, quia non mentior, Deus ſcit me dicere verum.*

1551 Hoc autem: *Deus ſcit meam conſcientiam*, *Si dico verum*, *Si mentior*, non eſt juramentum; quia eſt propoſitio æquivoca, & ſemper ſervat veritatem, ſive id, quod dicit, ſit verum, ſive falſum.

Imo dicere: *Teſtis eſt mihi Deus*, *Deus ſcit, quod dico*, ſi enunciative tantum dicantur, ita ut ſolum intendas enunciare, quod Deus videt; non ſunt juramenta: bene vero, ſi invocative, ut intendas Deum in teſtem tui dicti invocare. Alarius *pag. 310. n. 14.*

1552 Nec eſt juramentum ex vi ſermonis: *Tanti Angeli vengano all' anima mia, quante doppie avete voi*, niſi dicatur cum animo jurandi, quia non habetur reſpectus ad divinum teſtimonium, ſed eſt modus loquendi, quo exaggerari ſolet quantitas pecuniæ alterius.

1553 Hoc verbum: *Par Deu*: quo ſolent idiotæ in Sicilia uti, non eſt juramentum, quia non intenditur invocari Deus, ſed eſt verbum aſſumi ſolitum ad propriam paſſionem exaggerandam. Imo plures id proferunt materialiter tamquam pſittaci, neſcientes, quid ſignificet.

1554 Non eſt juramentum jurare per creaturas, in quibus nil divinæ bonitatis ſpecialiter relucet, ut ſi dicas: *Juro per hanc barbam*, *per hanc veſtem*, *&c.* quia non cenſentur adduci cum relatione ad Deum. Eſt autem juramentum, cum quis jurat per creaturas, in quibus Deus aut ejus bonitas ſpecialiter elucet, nempe per Sanctos, per ſacramenta, per cœlum, & terram, animam, &c. quia tunc intelligitur ejus creator, inhabitator, &c.

1555 Jurare per creaturas ordinarias, eſt juramentum, ſi adducatur in obliquo Deus, v. g. *Juro per hunc panem Dei*; vel ſi intendat adducere Deum in teſtem.

1556 Quando quis ex induſtria unum digitum ſupra alium apponit, ſed veram Crucem non efformans, dicit: *Juro per hanc Crucem* non eſt juramentum; quia non abſolute per Crucem, ſed per Crucem tunc efformatam, quæ revera efformata non eſt.

1557 Dicere; *Sicut Deus eſt verus*, *Sicut verum eſt Evangelium*, *&c. ita hoc eſt verum*: Si intentio ſit adducere divinam veritatem in teſtem, & inſuper computare humanam veritatem cum divina, ut illa ſit tanta, quanta divina; eſt juramentum, & blaſphemia. Si intentio ſit adducere divinam veritatem in teſtem, at non comparare, bene vero aliqualiter veritatem humanam divinæ aſſimilare, hyperbolice loquendo, (ut communiter profertur,) eſt juramentum, ſed non blaſpemia. Denique ſi intentio ſit aliqualiter aſſimilare, at non adducere divinam veritatem in teſtem, ſed ſolum enunciative proferre; nec juramentum erit, nec blaſphemia.

JURAMENTI DIVISIO.

1558 Dividitur 1. in Aſſertorium: *Quo aliquid affirmatur, vel negatur*. 2. Promiſſorium: *Quo aliquid promittitur*. 3. Conteſtativum: *Quo Deus ſimpliciter ut teſtis invocatur*. 4. Execratorium, ſeu imprecatorium: *Quo Deus non ſolum invocatur, ut teſtis, ſed ut ſibi, vel ſuis vindex, niſi ſua dicta veritati correſpondeant*, ut, Si hoc non fecero, Vel ſi non eſt verum, tollat me Deus ſubitanea morte: & Comminatorium: *Quo quis alicui promittit malum pænæ*: v. g. Per Deum te verberabo: in quo duæ ſunt malitiæ ſpecie diſtinctæ in confeſſione explicandæ, una contra charitatem, qua vult alteri malum, altera contra reverentiam, quia ad illud abutitur authoritate Dei, qui malum abhorret.

JURAMENTI COMITES.

1559 Ut licite fiat, requiruntur tres comites, ſeu conditiones: *Veritas*, *Judicium*, *& juſtitia*. Jerem. 4. *Et jurabis, vivit Dominus, in veritate, & in judicio, & in juſtitia*. Veritas conſiſtit in hoc, quod res ſit vera, aut ex gravi ratione, vel bona fide putetur vera. Judicium, ut ſcilicet juramentum non fiat ſine neceſſitate, gravi cauſa, aut utilitate, ſed cum prudentia. Juſtitia expoſcit, ut quod juratur, ſit res licita, & honeſta. Si deſit veritas, eſt peccatum mortale, & dicitur perjurium; perjurium enim *eſt juramentum, cui deficit veritas*. Si deſit judicium regulariter eſt veniale: Si deſit juſtitia, erit grave, vel leve, juxta gravitatem, vel levitatem materiæ. Contra primam conditionem non poteſt dari parvitas materiæ, quia veritas conſiſtit in indiviſibili: bene vero contra ſecundam, & tertiam: *v. Propoſ. 24.* ab Innoc. XI. *damn.*

1560 In juramento promiſſorio in intentione non datur parvitas materiæ, datur tamen in executione, hinc ſi jurans habeat animum non adimplendi, quod promittit, vel non promittendi; vel juret impoſſibile, aut quod credit ſe facere non poſſe; peccat mortaliter ex defectu veritatis, ſeu animi adimplendi. quæ eſt gravis irreverentia in Deum; ſi vero in executione ex ſumma, quam promiſit, parum detrahat, non peccat mortaliter: *v. Propoſ. 25.* ab Innocent. XI. *damn. a num. 1605.*

1561 Qui vovet, jurat, aut contrahit matrimonium cum animo non ſe obligandi ad votum, juramentum, aut ad aliquod ex tribus bonis matrimonii, peccat; ſed votum, juramentum, aut matrimonium eſt invalidum: qui vero vovet, jurat, aut contrahit matrimonium cum animo non exequendi votum, juramentum, aut tria bona matrimonii, ſed impediendi v. gr. prolem, peccat, ſed valide vovet, jurat, aut contrahit. Ratio eſt, quia primus animus reſpicit actum primum, & ſubſtantiam voti, juramenti, & matrimonii, ſecundus vero actum ſecundum, quia accidit actui primo.

1562 Ad jurandum extra judicium ſufficit uſus rationis, & ætas ſufficiens ad merendum, & peccandum.

1563 Juramentum poteſt per procuratorem præſtari, niſi aliud jure aut conſuetudine proviſum ſit: hinc non admittitur procurator ad teſtificandum. Non ſufficit autem generale, ſed requiritur ſpeciale mandatum, quia debet procuratori conſtare, quod dominus rem pro certa habeat, aut quod ex animo promittat, alioquin peccabit, & dominus manebit obligatus, minime ex juramento, ſed ex contractu ob facultatem generalem ad contrahendum, ſi contractus ſit validus.

1564 Conſuetus ſæpe jurare cum veritate non peccat mortaliter.

Conſuetus vero jurare ſæpe verum, ſæpe falſum, ſine advertentia, an ſit verum, vel falſum, peccare mortaliter, & eſſe in ſtatu peccati mortalis, nimis rigido tenent plures. Inconcuſſa enim & omnino certa eſt regula, ad peccatum actuale mortale requiri, ut actus ſit voluntarius, adeoque cum plena advertentia, & libertate.

Hic igitur non peccat mortaliter. Alarius *num.* 24. tenetur tamen ſub mortali fugere occaſionem proximam, puta ludum, aut familiaritatem ejus, qui eſt ei occaſio ſæpius pejerandi.

Peccat autem mortaliter, qui advertenter jurat, ſi nullam rationem habeat ad id, quod jurat, ſit ne verum, aut falſum, quia periculo pejerandi ſe exponit.

1565 Juramentum non adimplere in re levi eſt veniale.

Qui juravit recitare ſingulis diebus unum *Ave*, & in fine anni nullum recitavit, non peccat mortaliter: qui vero juravit dare pauperibus ſingulis diebus unum obolum, in fine anni, ſi nullum dedit, peccat mortaliter; quia priores materiæ non coaleſcunt, bene vero poſteriores; patet de eo, qui ſingulis diebus omittit materiam parvam Officii de præcepto, & de eo, qui ſingulis diebus unum furatur obolum. Idem dic de voto.

1566 Paganus jurans falſum per falſos Deos peccat mortaliter; non quia ſit verum juramentum, cum non ſit invocatio divini Numinis; ſed in ſui exiſtimatione, quia putat eſſe verum juramentum. Sicut ex conſcientia erronea peccat, qui violat præceptum, quod putat habere, licet revera non extet. Si autem poſtea Paganus cognoſcat, ſuos Deos eſſe falſos, non tenetur amplius ad juramentum, quia revera nullum fuit, ſed ſolum tenetur ſtare promiſſis ex fidelitate.

1567 Hinc peccat mortaliter, qui ſine neceſſitate inducit Paganum ad jurandum per falſos Deos, ut cooperator ad actum Religionis indebitum, ſi quod juratur, eſt verum: inſuper ad perjurium, ſi quod juratur, ſit falſum: non peccat, ſi cum neceſſitate, & legitima cauſa. Alloza *verb. juram.* Ant. a Spir. Sanct. *tom.* 2.

1568 Pari ratione, peccas mortaliter, ſi inducis alium ad jurandum falſum, quod ille putat eſſe verum, ob irreverentiam, quam tu præſtas Deo, quem revera invocare facis ut teſtem falſi, licet ille a peccato formali excuſetur ob bonam fidem.

QUÆRES

1569 *An liceat exigere juramentum ab eo, quem ſcis certo eſſe pejeraturum, vel juramentum per falſos Deos?*

1570 Certum eſt, 1. Nemini licere inducere alium ad falſo jurandum, vel ad jurandum per falſos Deos; quia cum ſint actus ab intrinſeco mali, nulla ratione cohoneſtari poteſt eorum petitio.

1571 Certum eſt, 2. Non eſſe mortale, neque veniale, juſta exiſtente cauſa, exigere juramentum ab eo, quem tibi non conſtat eſſe falſo juraturum, aut per falſos Deos; quia in dubio, delictum de nemine eſt præſumendum; alias numquam liceret.

1572 Certum eſſe debet. 3. Non eſſe licitum, ſed mortale, exigere juramentum ab eo, quem certo ſcis eſſe pejeraturum, aut per falſos Deos juraturum, ſi nulla extet legitima cauſa, ſive ille non ſit paratus, ſive paratus jurare; quia quilibet tenetur ex charitate proximi peccatum vitare, ſi abſque ſuo incommodo poſſit; ut de cooperatione.

Difficultas igitur eſt, neceſſitate, ſeu legitima cauſa exiſtente.

1573 Eſſe tunc licitum, ſive in judicio, ſive extra, docent Tamb. *tom.* 1. *lib.* 3. *cap.* 1. §. 4. Ant. a Spir. Sanct. *& Doctores communiter apud illos; quia juſta cauſa excuſat a culpa, quando expoſcitur opus ex ſe indifferens, licet ſciatur illud opus cum peccato eſſe faciendum*: & peccatum tribuitur ipſi juranti, qui poteſt illud non facere, quodque ipſe petens non tenetur impedire cum ſuo detrimento.

1574 Juſtam cauſam dicunt eſſe, in judice, ſi exigat ratione officii; ita perſona privata, ſi exigat ratione ſui juris tuendi, vel expoſcendi, fraudes detegendi, pacta firmandi, aut ex alia honeſta cauſa; & in Principe ratione fœderis firmandi. Ita docent Doctores communiter.

1575 Te tamen non pigeat legere, quæ D. Auguſt. *tom.* 10. *ſerm.* 2. de Decollat. S. Jo. Bapt. ſcripſit: Audi quæſo Auguſtinum:

„ Scribite in cordibus veſtris, quod dico: ille autem,
„ qui hominem provocavit ad jurationem, & ſcit eum
„ falſum eſſe juraturum, vincit homicidam: quia ho-
„ micida corpus occiſurus eſt, ille animam, imo duas
„ animas, & ejus quem jurare provocavit, & ſuam.
„ Scis verum eſſe, quod dicis, & falſum eſſe, quod
„ ille dicit, & jurare compellis? Ecce jurat, ecce peje-
„ rat, ecce perit: tu quid inveniſti? Imo quia & tu
„ periſti, qui de illius morte te ſatiare voluiſti. Ali-
„ quid dicam, quod numquam dixi charitati veſtræ in
„ hoc populo, quod contingit in hac Eccleſia. Fuit
„ hic homo quidam ſimplex, innocens, bene fidelis,
„ a multis veſtrum, id eſt, Hipponenſibus, imo ab om-
„ nibus cognitus, Tutuslymeni vocatus. Tutumlyme-
„ ni quis veſtrum non novit, qui eſtis cives? ab illo
„ audivi, quod dico. Neſcio quis negavit ei, vel quod
„ ei debebatur, & hominis fidei ſe commiſit. Commo-
„ tus provocavit eum ad jusjurandum, juravit ille, iſte
„ perdidit; ſed iſto perdente, ille penitus periit. Dice-
„ bat ergo iſte Tutuslymeni homo gravis, & fidelis, ip-
„ ſa nocte ſe exhibitum fuiſſe ad judicem, & cum ma-
„ gno impetu, atque terrore ſe perveniſſe ad præſiden-
„ tem excelſum quemdam, & admirabilem virum, cui
„ parebat Officium ſimiliter excelſorum, juſſum fuiſſe
„ perturbatum retro revocari, & interrogatum fuiſſe
„ his verbis; Quare provocaſti hominem ad juratio-
„ nem quem ſciebas falſum eſſe juraturum? Reſpondit
„ ille; Negavit mihi rem meam. Reſponſum eſt illi;
„ Et nonne melius erat, ut rem tuam, quam exigebas,
„ perderes, quam animam hominis iſtius falſa juratione
„ perimeres? Proſtratus eſt, juſſus eſt cædi. Cæſus eſt
„ tam graviter, ut in dorſo evigilantis veſtigia plaga-
„ rum apparerent: ſed dictum eſt illi: Poſtea quam
„ emendatus es, parcitur innocentiæ tuæ, de cætero
„ cave ne facias. Fecit quidem ille magnum pecca-

,, tum, & emendatus eſt; ſed multo gravius pecca-
,, tum faciet, qui poſt iſtum meum ſermonem, &
,, iſtam meam admonitionem, & exhortationem, ta-
,, le aliquid fecerit; cavete a falſa juratione.

His igitur præmiſſis.

1576 Dico 1. Licitum eſt perſonæ publicæ ut publicæ, minime perſonæ privatæ, exigere juramentum ab eo, quem certo ſcit eſſe pejeraturum. D. Bonav. *in lib. 3. ſent. diſt. 39. art. 2. q. 3.* & D. Thom. 2. 2. *qu. 98. art. 4.*

Rationem deſumunt ex auctoritate relata D. Auguſt. quia loquendo de perſona privata (de qua loquitur Aug.) nulla poteſt aſſignari juſta cauſa; juſta namque cauſa maxime eſſet tuitio juris, recuperatio rei, firmatio veritatis, pacti, &c. nil autem horum, immo contrarium obtineretur per juramentum falſum; eo inquam cum falſitate jurante, rem non eſſe tuam, tibi non debere, quod dicis &c. rem tuam non recuperas, ſed potius perdis; imo ſine tua utilitate: inſuper animam proximi perdis. Nec pura ratio privatæ perſonæ dat ad id tibi jus. Eo ipſo igitur, quod certo ſcis aliquem eſſe pejeraturum, ceſſat juſta cauſa exigendi ab eo juramentum; jus namque eſt tuendum cum fructu, aut cum ſpe fructus; minime cum certo damno, maxime animæ alterius, ſine ulla ſpe fructus.

1577 Hinc non alia ratione Doctores a peccato excuſant petentem mutuum a mutuatario, qui certo ſcitur mutuaturus ſub uſuris, niſi ex neceſſitate, & utilitate, quam revera inde obtinet, *ut in n.* 372.

Tum quia tunc privata perſona poteſt jus ſuum proſequi recurrendo ad Superiorem.

1578 Loquendo autem de perſona publica, ut tali, adeſt juſta cauſa; quia judex illud juramentum exigit ex juris ordine: & jus publicum, ac communis utilitas prævalet cuilibet juri privatæ perſonæ; unde licite poteſt juramentum exigere ab eo, quem certo ſcit eſſe pejeraturum.

Et licet judex non prodeſſet privatæ perſonæ læſæ per recuperationem rei, quam illa petit, prodeſſet communitati; primo, quia hoc cedit in aliorum exemplum, ut ab injuriis, & injuſtitiis abſtineatur, ne in has anguſtias deveniant afficiendi ſe, ſi non pœna corporis, pœna animæ, falſo juramento. Secundo; quia, ſi non poſſet licite judex exigere juramentum ab eo, quem certo ſcit eſſe pejeraturum, poſſent perverſi fingere ſe certo pejeraturos, ut ſic a judicis interrogatione eximerentur; quod cederet in maximum Reipublicæ damnum. Ecce in perſona publica publicam utilitatem, juſtam cauſam.

1579 Dico 2. licitum eſt tam perſonæ publicæ, quam privatæ, neceſſitate, ſeu juſta cauſa exiſtente, exigere juramentum a Pagano, quem certo ſcit eſſe juraturum per falſos Deos. D. Bonav. *& Doctores omnes cit.*

Ratio eſt, quia talis petitio juramenti a Pagano, quam facit Chriſtianus ad tuendum jus ſuum, ad firmum reddendum contractum, pactum, &c. eſt utilis tam ipſi perſonæ privatæ, quam communitati fidelium; nam Paganus, cum putet ſe peccare ſuum juramentum per falſos Deos factum frangendo, fortius illud ſervat, quam plures fideles: ſi autem talis petitio juramenti a Pagano non liceret Chriſtiano, privarentur Chriſtiani, agendo cum Paganis, principali vinculo ſua jura, & pacta firmandi, quale eſt juramentum; quo vinculo gauderent ſolum Pagani agendo cum Chriſtianis; quod cederet in maximum detrimentum, & præjudicium Chriſtianæ Reipublicæ; & Chriſtiani in ſocietatibus, & juribus evaderent pejoris conditionis Paganis; communis autem utilitas, & publicum bonum prævalet cuilibet privato bono. Hinc Gen. 31. Jacob recepit juramentum a Laban Idololatra; & Mach. 8. Judas a Romanis Idololatris.

1580 Dices 1. Qui recipit juramentum per Idolum factum, conſentit illi: illud eſt malum, igitur conſentit malo; ergo peccat.

Reſpondet D. Bonavent. cit.

,, Quod in juramento facto per Idolum, duo eſt
,, conſiderare; videlicet ipſius Idoli venerationem, &
,, exterioris verbi confirmationem: habendo reſpe-
,, ctum ad primum, nulli licet juramentum ab Idola-
,, tra recipere, nec exigere, nec facere; quia Idoli ve-
,, neratio eſt omnino deteſtanda: Si vero habeatur re-
,, ſpectus ad ſecundum, ſic licitum eſt ab eis recipere
,, juramentum, maxime pro utilitate communi; &
,, ſic recepit Jacob pro pace ſuæ poſteritatis, & Judas
,, pro pace gentis ſuæ: & ſic Chriſtiani a Saracenis
,, recipiunt pro pace, & utilitate communitatis, &c.
,, Qui recipit juramentum per Idolum factum, non
,, conſentit Idoli venerationi, ſed veritatis confirma-
,, tioni, ut firmum ſit verbum, & ſolidum maneat
,, pactum: quantum ad hoc non eſt ibi peccatum; quia
,, recipit quod ſuum eſt; quod vero ibi malum eſt,
,, deteſtatur; ſicut pauper indigens eleemoſyna, reci-
,, pit eleemoſynam cum murmure ſibi datam, & non
,, peccat: quia ſic placet eleemoſynæ datio, ita quod
,, diſpliceat ſibi annexa murmuratio.

1581 Dices I. Illicitum eſt privatæ perſonæ ex cauſa exigere juramentum ab eo, quem ſcit eſſe juraturum falſum; igitur & ab eo, quem ſcit eſſe juraturum per falſos Deos.

Reſpondeo ex D. Bonav. cit. diſparitatem eſſe, quia in juramento falſo nil boni eſt conſiderare, ſed ſolam veritatis ſubverſionem; adeoque, qui exigit juramentum ab eo, quem certo ſcit eſſe juraturum falſum, exigit juramentum in veritatis ſubverſionem; quod non poteſt eſſe ſine peccato. Eo maxime, quia talis petitio eſt inutilis, ut oſtenſum eſt *n.* 1576. Quia vero in juramento per falſos Deos eſt quid boni conſiderare, nempe veritatis confirmationem; qui exigit juramentum a pagano, quem certo ſcit eſſe juraturum per falſos Deos, illud exigit in veritatis confirmationem; inſuper talis petitio eſt utilis, ut oſtenſum; & ideo non peccat.

DE VERITATE

Phyſica, aut Morali.

1582 ET de certitudine ad veritatem requiſita plene agit Scotus *in 3. diſtinct. 39. qu. unic. §. Quantum ad ſecundum*, & clare Tambur. *lib. 3. decal. cap 2. §. 1.* ubi diſtinguit certitudinem moralem ex parte rei juratæ, & ex parte jurantis.

EX PARTE REI JURATÆ

1583 HAbetur, ſi res, de qua fit juramentum, ita ſe habeat ſecundum ſenſum humanum, communem acceptationem, aut conſuetudinem.

,, *Hinc* (ait Tamb.) *non eſt condemnandus Parochus*,
,, ſi teſtificetur, ſuum Clericum frequentaſſe toto anno
,, Eccleſiam, cum tamen per majorem ſolum anni par-
,, tem divinis officiis aſtiterit; id enim eſt moraliter to-
,, to anno frequentaſſe. Idem dic de Scholaſticis, ſi te-
,, ſtificentur aliquem ex ſuis ſcholas ſimili modo fre-
,, quentaſſe: excipe, niſi forte univerſitatis, vel Eccle-
,, ſiæ conſtitutiones requirant annum mathematicum.
,, 1584 Excuſavi olim Sacerdotem jurantem ſe in Pa-
,, rochia per Hebdomadam Majorem Confeſſionibus ex-
,, cipiendis operam dediſſe, juxta edictum Epiſcopi, ſub
,, excommunicatione latæ ſententiæ id præcipientis;
,, excuſavi autem ex præfata doctrina, quod licet per
,, aliquem diem abfuerit, moraliter tamen ſemper ad-
,, fuit; unde etiam ab excommunicatione eum liberavi.
,, Quid ſi is in alia, & non in Eccleſia Parochiali, con-
,, feſſiones audiſſet? Excuſaſſem etiam non invitus;
,, quia jam ſuum munus utiliter, ſaltem per æquiva-
,, lens, obiiſſet. Multo magis, ſi id feciſſet in ſua
,, Eccleſia, cui forte ſerviebat; ei enim, ejuſque ſervi-
,, tio non cenſendus eſt Epiſcopus præjudicare voluiſſe.

1585 Potiori jure in noſtra Religione excuſarem Lectorem

ctorem jurantem, *ſe per decem integros annos ſacram Theologiam perlegiſſe*, ſi per ſeptem integros menſes ſingulis annis legiſſet: inſuper jurantem, *ſe integro lecturæ Philoſophiæ triennio ſatisfeciſſe*, ſi Philoſophiam, aut ejus partem non perlegiſſet, ſed per par tempus lectura Theologiæ ſuppleviſſet; quia in noſtra Religione annus lecturæ conſtare debet ex ſeptem integris menſibus, & lectura Logicæ ſuppleri poteſt per Philoſophiam, & Philoſophiæ per Theologiam; ut notat Melph. *ſuper Conſtit. cap. 5. ſtat. 12. q. 3. & 4.*

1586 Hæc etiam (ait Tamb.) locum habent in juramento promiſſorio, comminatorio, &c. ut 1. Si jures alicui infinitas gratias te acturum. 2. Si mater juret filium rixantem ſe occiſuram, caput fracturam, & dominus famulos ſe puniturum. 3. Si urbanitatis cauſa jures te primum non egreſſurum e janua, non tranſiturum per viam; quia ad horum veritatem ſufficit, ad 1. oſtenſio extraordinariæ gratitudinis, ad 2. punitio filii qualiſcumque, etiam ſi ſit reprehenſio: Tum quia regulariter intervenit cauſa ab executione excuſans, puta emendatio, domus turbatio, amici interceſſio, ejus, ad favorem cujus fuit juramentum emiſſum, remiſſio, &c. Ad 3. animus qualis qualis non egrediendi, non tranſeundi; unde non peccas, ſi non adimpleas; hæc namque per illa verba ſecundum ſenſum humanum, & acceptationem intelliguntur: Ita docte Tamb. Idem dic de juramento puerorum accuſandi condiſcipulos apud præceptorem.

EX PARTE JURANTIS

1587 CErtitudo moralis adeſt, quando jurans prudenter putat rem ita ſe habere, non levi conjectura ductus, ſed certa, veriſimili, aut probabili. Quo præmiſſo,

1588 Dico cum Scoto cit. in odioſis, puta in contractibus, & quoties eſt periculum damni proximi, non poteſt quis jurare abſolute rem eſſe, aut non eſſe, niſi adſit certitudo ſcientiæ, ſeu phyſica.

In favorabilibus vero, in quibus nullum adeſt damnum, & præjudicium tertii, ad abſolute jurandum ſufficit certitudo moralis, ſeu credulitas.

1589 Ratio eſt, quia in odioſis juramentum habetur pro certo, in favorabilibus habetur pro credito. Injuſtum enim eſt in odioſis, ut detur ſententia phyſice certa pœnæ phyſicæ mortis, damni, &c. pro teſtimonio credito, ſeu moraliter, non phyſice certo; quæ ratio ceſſat in favorabilibus, adeoque datur locus favori, ut ſufficiat certitudo moralis, ſeu credulitas. Quod probatur ex Decretali *l. 1. tit. 12. de ſcrutinio in ordine faciendo, cap. unic.* ubi dicitur, quod Archidiaconus teſtificans Epiſcopo promovendum eſſe dignum ad Ordinem, non peccat, licet non phyſice certo ſciat, ſed ſolum ſciat, quantum humana fragilitas ſinit noſcere, ſeu judiciis probabilibus, quod eſt teſtimonium de credulitate. Unde ſequitur Scotus,

1590 *In promotionibus igitur talibus, ſive ad ordines, ſive ad quaſcumque dignitates, &c. puta in Univerſitatibus ad magiſterium, in Religionibus ad prælationem, vel ad aliquos alios actus, ſi ſit conſuetudo approbata, quod tales reſponſiones ſub juramento præſtito*, vel ſub
,, fide data, vel ſub obedientia promiſſa, non debent
,, intelligi, niſi de credulitate, quantum ſinit humana
,, fragilitas noſcere, cum illum, quem non novit indi-
,, gnum, debeat æſtimare dignum: omnes tales reſpon-
,, ſiones debent intelligi de illo ſecundum conſuetudi-
,, nem communem, nec reſpondentes peccant in aliquo,
,, quamvis ſic promotus non ſit dignus.

1591 Rite autem Tamb. advertit, quod licet ad prudenter, & ſine peccato operandum, ſufficiat probabilitas bonæ actionis; ad jurandum vero, ob reverentiam juramenti, non quævis probabilitas ſufficit, ſed ea, quæ certitudinem moralem pariat, quæ ſcilicet, quamvis non pariat evidentiam phyſicam, ita firmet prudenter intellectum in illam partem, ut nullam prudentem formidinem relinquat de oppoſito, ſed metaphyſicam, minime practicam, niſi levem. Explicat exemplo.

,, 1592 Probabile eſt, ſacerdotem Religioſum alias
,, conſuetum quotidie celebrare, hoc mane celebraſſe:
,, poſſum ergo ſine culpa mendacii, & prudenter aſ-
,, firmare, eum Miſſæ ſacrificium hoc mane obtuliſſe;
,, at non poſſum id ipſum jurare; quia licet probabi-
,, le ſit, non eſt tamen certum: quod ſi accedat di-
,, ctum alicujus fide digni, qui mihi teſtatus ſit, vi-
,, diſſe illum Sacerdotem hoc mane celebrantem, poſ-
,, ſem jurare; quia tale teſtimonium facit rem mora-
,, liter, & ſuo modo certam.
,, 1593 Unde Scotus cit. ait: Univerſaliter autem,
,, ſive in favoribus, ſive in odiis, jurans de illo, cu-
,, jus oppoſitum magis credit, vel de illo, de quo eſt
,, dubius, ideſt, quod non magis aſſentitur uni parti,
,, quam alteri, peccat mortaliter, quia adducit Deum
,, tamquam teſtem ejus, quod neutro modo eſt ſibi
,, certum, quod deberet eſſe certum.

1594 In favorabilibus igitur requiritur, & ſufficit certitudo moralis, etiam in judicio, quando petitur informatio perſonæ, v. gr. de vita, fama, & ſimilibus: quia *Cum non intendatur a judice* (ait Tambur.) *certitudo de viſu, ſatis eſt certitudo moralis ex auditu*, ex Sanchez; *ſi quidem metaphyſica, & omnimoda de his, nec haberi, nec quæri ſolet.*

1595 Et hoc maxime, ſi petatur informatio de parentatu: puta de Avis, & de longo tempore, videlicet 50. aut 60. annorum; tunc, ut quis teſtetur eos eſſe bonæ famæ, bonos, Chriſtianos, &c. ſufficit, ut non noſcat eos eſſe in aliquo Tribunali, aliquo delicto, aut errore notatos, nec rumorem de illis, & malam famam audierit.

1596 Inſuper ſubdit cum Hurtado: *Scholaſticus volens probare curſum, ad quod eget duobus teſtibus, adhibere poteſt duos amicos, qui illum non viderunt intereſſe electionibus, ſed ſatis ſibi perſuadent illum interfuiſſe: at non poſſunt jurare, ſe id vidiſſe.*

1597 In contractibus autem, & negotiationibus humani commercii, ac in ſententiis ferendis, etiam ſi agatur de favore, & innocentia, non ſufficit certitudo moralis, qualis eſt ex auditu etiam fide digniſſimi; ratio eſt, quia in illis judex juridice interrogans, intendit interrogare, non de quacumque certitudine, ſed de certitudine ſcientiæ; intendit enim interrogare teſtem, ut per eum habeat ſemiplenam probationem, quam non facit certitudo moralis unius teſtis ex auditu cujuſvis fide digni; quam intentionem legitime habet judex ob bonum publicum, cui cedit privata utilitas; teſtis autem juridice interrogatus, tenetur reſpondere juxta mentem judicis legitime interrogantis; alioquin ruerent omnia humana judicia.

1598 Hinc (ait Tambur.) Quod ſi quis fide dignus carens teſtibus adhiberet duos teſtes ad recuperandum ſuum creditum, quod ei a debitore negatur; ſi hi teſtes deponerent de certa ſcientia crediti, non tenerentur quidem ad reſtitutionem; quia cum eſſent moraliter certi de credito, non peccarent contra juſtitiam commutativam; peccarent tamen mortaliter contra fidelitatem; non teſtificantes ad mentem judicis, qui quidem non intendit certitudinem moralem, ſed ſcientiam phyſicam.

ACCEPTILATIO

1599 ESt habitio rei pro recepta, quæ dupliciter contingere poteſt cum juramento. Tambur. *cit.* cum quo

Primo. Creditor in pecuniam, aut dotem contra Paulum volens remittere, aut gratis donare, jurat cor. Notario, ſe pecuniam, aut dotem recepiſſe. Licite jurat; quia ex communi acceptatione, & conſuetudine, tunc verba non ſumuntur, ut ſignificent proprie; quia tunc eſſet perjurium: ſed improprie, quatenus pro receptis

ptis habet, & talis acceptilatio æquivalet veræ receptioni. At quando jurat, habere debet animum vere remittendi, alioquin erit mendax, & perjurius.

1600 Cum hoc autem ſtat, quod poſſit certam ſpem, aut moralem certitudinem habere, quod ille non ſit remiſſionem acceptaturus, aut quod ſit ſtatim retrodonaturus; quia per hoc non tollitur, quin vere remiſerit.

1601 Immo poteſt, antequam juret, cum illo paciſcere, quod non acceptet, aut quod poſt horam, diem, &c. retrodonet, dummodo exinde nullum ſequatur præjudicium tertii.

1602 Secundo. Creditor in pecuniam, certus de fidelitate ſui debitoris, jurans coram Notario, ſe pecuniam ab eo recepiſſe, licite jurat, quia hic requiritur ſola certitudo moralis, & jam creditor eſt moraliter certus, quod debitor ſit proxime ſoluturus; & quæ ſumus moraliter certo habituri, moraliter, & juxta humanum modum loquendi nunc habere dicimur.

1603 Tertio, Petrus creditor Pauli in centum, debet Antonio alia centum, ne autem Antonius intentet ſequeſtrum, & pro ſe exigere centum, quæ debet Paulus Petro, Petrus jurat coram Notario, ſe recepiſſe dicta centum a Paulo, quæ revera non recepit, ſed ſolum habet pro receptis. Licite jurat, ſi jus Antonii ſit incertum, aut Petrus habeat jus non ſolvendi illa centum Antonio: quia jus Petri in centum contra Paulum eſt certum; jus vero Antonii in Petrum non eſt certum. Unde Paulus habet jus reddendi tutum ſuum creditum contra Paulum, quilibet enim habet jus tuendi ſuum, omni majori ſecuritate, qua poteſt; & huic acceptilationi favet conſuetudo.

Si vero jus Antonii centum contra Paulum eſt certum, & Petrus non habet aliunde jus non ſolvendi ea Antonio, acceptilatio eſt injurioſa, & mortalis contra jus Antonii, de recuperando ſuum omni meliori modo, quo poteſt. Immo ipſe Paulus dictæ acceptilationi conſentiens, ob eamdem rationem peccaret mortaliter, ſi id ei conſtaret: at ſi id neſciat, poteſt licite ei conſentire, quia poteſt putare Petrum habere ad id jus; quia nemo judicandus eſt malus, niſi certo conſtet, & ſicut poteſt ipſa centum ſolvere Petro, ita poteſt confeſſionem receptionis a Petro acceptare; nam Paulus eſt obligatus ſatisfacere ſuo creditori, & non quærere aliorum jura contra creditorem. Ita Tambur.

DE OBLIGATIONE JURAMENTI PROMISSORII.

1604 JUramentum promiſſorium eſt multiplex; videlicet: Doloſum. Incautum, Per ſe ſtans, aut confirmans contractum. Coactum, & errore, vel dolo extortum.

JURAMENTUM DOLOSUM

1605 TRipliciter fieri poteſt. Primo. Quando quis juret ſine animo jurandi. Secundo. Sine animo ſe obligandi. Tertio. Sine animo adimplendi: *v. num.* 1560. 1562.

1506 Certum eſt. 1. Quod, qui intendit vere jurare, habet virtualiter animum ſe obligandi, quia obligatio vel eſt de eſſentia, vel paſſio inſeparabilis juramenti. 2. Quod jurans cum animo non adimplendi, peccat mortaliter ex defectu veritatis; qui enim ſe obligat ad aliquod, & ſimul habet animum illud non implendi, mentitur, & tenetur adimplere. 3. Quod jurans ſine animo jurandi, aut cum animo expreſſe ſe non obligandi, non teneatur in foro interno adimplere, licet poſſit in foro externo cogi: quia revera non jurat, ſed ſimulat, & nulla actio humana obligationem inducit ſine voluntatis conſenſu, & voluntatis conſenſus non habetur, ſi non habeatur intentio faciendi id, quod obligationem cauſat.

1607 At qui ficte juravit puellæ, ſe eamdem ducturum in uxorem, quæ ob id paſſa ſit violari; tenetur eam ducere, niſi conditio ſit valde diſpar, Allozza *ver. juram. n.* 52. Difficultas tamen eſt, *an jurans ſine animo jurandi, aut cum animo expreſſo ſe non obligandi, pecces & quomodo?*

Et quidem certum eſt, cum Scoto *in* 3. *diſt.* 39. *qu. un. lit.* K. quod, ſi hic juret ſine animo adimplendi rem promiſſam, peccet mortaliter, quia ex una parte mentitur, nam verbis promittit dare rem, & interius habet animum non dandi. Ex alia parte, licet revera non juret, cum habeat animum non jurandi, ſeu non ſe obligandi, fingit tamen jurare; fingere autem nominare Deum in teſtem falſi, eſt gravis Dei irreverentia; ſicut enim prima veritas non poteſt ſine gravi irreverentia, & peccato, ficte, & ſimulate verbis externis negari; ita neque ficte, & ſimulate verbis externis in teſtem falſi invocari.

1608 Si vero hic juret cum animo implendi, ſed ſolum ſine animo jurandi, & ſe obligandi, eum peccare mortaliter, ſi ſic juret in judicio, docet communis, quia quilibet in judicio reſpondere tenetur ſecundum mentem Judicis legitime interrogantis; Judex vero petit verum, non fictum juramentum. Idem tenet communis in contractibus, ubi agitur de damno tertii.

1609 Extra autem judicium, eum peccare ſolum venialiter, tenent Cardenas *diſert.* 18. Ant. a Spir. Sanct. *tom.* 1. *tr.* 5. *diſ.* 1. *n.* 61. 63. Tambur. *lib.* 3. *cap.* 3. §. 1. *n.* 6. Alarius *de juram. n.* 35. & alii apud ipſos, quia Deus recipit juramentum, prout ex corde procedit, *c. human. aures* 22. *quæſt.* 5. Et in hoc caſu non adeſt mendacium, ſed verum, nec adeſt juramentum cadens ſupra falſum. Non adeſt mendacium, ſed verum, quia verbis externis, quibus rem promittit, correſpondet animus internus implendi; ex hoc autem, quod non habeat animum jurandi, & ſe obligandi, ſolum ſequitur, quod juramentum non ſit verum, ſed fictum; adeoque non datur juramentum cadens ſupra falſum, & mendacium, quod ſolum daretur, ſi tunc juramento reflexo diceret: *juro me jurare*; ſola autem fictio juramenti, ſeu ſimulatio invocationis divini teſtimonii, qui eſt actus Religionis, non eſt gravis irreverentia, ſicut regulariter non eſt gravis irreverentia, nec inde mortalis, ſed venialis fictio orationis, & ſimulatio ſanctitatis, ex D. Thom. 2. 2. *qu.* 111. *art.* 4. ubi docet: *Non tamen ſemper ipſa ſimulatio eſt peccatum mortale, ſed quandoque veniale: quod diſcernendum eſt ex fine, qui ſi repugnet charitati Dei, vel proximi, erit peccatum mortale: puta cum ſimulat ſanctitatem, ut falſam doctrinam diſſeminet, vel ut adipiſcatur Eccleſiaſticam dignitatem indignus, vel quæcumque alia temporalia bona, in quibus finem conſtituit.*

1610 Idem dicunt de contractibus, in quibus nullum ſequitur damnum tertii, quia in contractibus, id quod magis vitari attenditur, eſt damnum tertii.

1611 Dico autem, eum etiam extra judicium ſemper peccare mortaliter, Cajet. 2. 2. *q.* 89. *art.* 7. *ad* 4. *dubium*, & noviſſime poſt hæc ſcripta pro mea ſententia reperio Didacum de la Fuente, Hurtado *diſ.* 12. *c.* 5.

Ratio eſt, quia qui jurat ſine animo jurandi, & ſe obligandi, licet cum animo implendi, aſſumit mendaciter nomen Dei ad decipiendum proximum, cum notabili injuria communitatis, adeoque peccat mortaliter. Suadetur. Hic namque, licet non committat mendacium circa materiam juramenti, committit mendacium in ipſo formali juramento; nam verbis externis dicit ſe jurare, & interius habet animum oppoſitum, & revera non jurat.

1612 Inſuper iſta falſa & mendax invocatio divini teſtimonii ordinatur ad decipiendum proximum, cum notabili injuria communitatis, quia omnino periret fides humana, & religioſa, quæ habetur juramentis. Hinc haberetur gravis irreverentia Dei, & notabilis injuria communitatis.

1613 Inde fit, ut ſententia oppoſita non parum ſcan-

dali Reipublicæ afferat, nam ea data, cum etiam viri timorati, ex minima cauſa, ſint faciles ad venialia, omnes poſſunt faciliter ea uti, ex quo nullus amplius in humanis commerciis, & ſocietatibus, tutus eſſet de juramentis; & ſic ruerent, aut ſuſpecta rederentur humana commercia; quod cedit in grave damnum Reipublicæ.

1614 Item juramentum, & invocatio divini teſtimonii, qui eſt actus Religionis, extra judicium redderetur ridiculum, non enim majorem fidem præſtaret quis ſimplici alterius dicto, quam ejus juramento.

1615 Cæterum in caſu metus, injuriæ, & coactionis, ut ſi juramentum extorqueatur a latronibus, potes etiam ſine veniali jurare ſine animo te obligandi, Alat. *cit.* dummodo utaris æquivocatione externa ad evitandum mendacium circa formalia juramenta, quia tunc ceſſant inconvenientia præfata, & injuria dat actionem, & juſtitiam ad id. Immo & ipſe injurius faciliter id de jurante præſumere poteſt.

1616 Jurare autem ſine neceſſitate cum amphibologia, & reſtrictione, non pure mentali, ſed externa, extra judicium, & ſine gravi damno tertii, non eſſe mortale, ſed veniale docet Allozza *ver. Jurament. n.* 4. cum Diana, & Sanch.

JURAMENTUM INCAUTUM

1617 ESt illud, quod cadit ſupra materiam illicitam, aut variam, aut indifferentem, vel de ſe licitam; juramentum tamen ſuper ea cadit negative, ſeu abjurative. Exemplum primi, ut ſi jures facturum malum proximo. Secundi, ſi jures non facturum opus perfectionis, opus miſericordiæ, charitatis, non daturum eleemoſynam, mutuum, non fidejuſſurum, &c.

1618 Juramentum incautum non obligat: ratio de primo conſtat, quia juramentum non eſt vinculum iniquitatis, aut levitatis, etiamſi ſit de malo levi, *& ex Reg.* 58. *juris in* 6. *Non eſt obligatorium contra bonos mores præſtitum juramentum.*

1619 De ſecundo; quia ponit obicem motioni Spiritus Sancti, & excludit opera virtutis. Imo ſic jurans, peccat tam jurando, quam implendo, & quidem mortaliter, ſi res ſit graviter mala, ut ſi jures te alium occiſurum; vel res licita ſit graviter præcepta, ut ſi jures, te non auditurum Miſſam die Feſto. Secus, ſolum venialiter peccas. At ſi jures te facturum malum ſine animo adimplendi, peccas mortaliter ex defectu veritatis in intentione, etiam ſi malum ſit leve: *v. n.* 1541. 1586.

1620 Juramentum de non accuſando, vel de accuſando, abſolute, & generaliter emiſſum, eſt invalidum, quia comprehendit rem malam. Ratio primi, quia ſæpe communi bono accuſare expedit. Ratio ſecundi, quia pluries accuſatio eſt contra charitatem, aut prudentiam, aut eſt materia odii, & vindictæ: emiſſum autem in caſu particulari, quo non accuſatio, vel accuſatio eſt licita, valet.

1621 Item juramentum de non incedendo per mare, de non tranſeundo per hanc, aut illam viam, &c. non obligat, quia eſt de re indifferenti, non cedit in Dei honorem, niſi ſit ei adjuncta circumſtantia honeſta: v. gr. ſi talis tranſitus eſſet occaſio peccandi.

1622 Juramentum autem de re indifferenti, licet per ſe non obliget, obligat, ſi ſit factum homini, & in ejus utilitatem, quia in juramento promiſſorio facto homini ſpectatur id, quod eſt gratum homini, non quod eſt melius, ad differentiam juramenti, & voti facti Deo, in quo ſpectatur, non opus indifferens, nec ſimpliciter bonum, ſed melius, ſeu non impeditivum majoris boni. Unde tunc in juramento de re indifferenti Deus non eſt acceptor, ſed ſolum teſtis: *v. n.* 1542.

1623 Hinc, ſi juraſti non vendere minoris, & non emere pluris, ex ſe non obligaris; at ſi id cedat in utilitatem tui filii, aut tertii, cui quod demis, proveniat, cuique id promiſiſti, obligaris, ſi tuum juramentum fuit ab illo acceptatum.

1624 Juramentum factum de re oppoſita rei per aliud juramentum promiſſæ, non obligat, imo peccas, ſi ſecundo juras, quia de re mala. Hinc ſi juraſti ſponſalia, imo etiam ſi ea promiſiſti ſine juramento Bertæ, non valet juramentum de ducenda alia; quia hæc ſecunda promiſſio, licet quantum eſt ex ſe ſit bona, ex vi tamen prioris promiſſionis, aut juramenti, eſt reddita mala. Idem dic de voto.

1625 Juraſti te ducturum Roſam, quæ promiſſio fuit acceptata: poſtea juraſti te ducturum Annam, inde Roſa voluntarie ſuam promiſſionem emiſit, non teneris ducere Annam. Tamb. *n.* 8. quia ſecundum juramentum fuit invalidum, *& ex Reg.* 18. *juris in* 6. *Non firmatur tractu temporis, quod de jure ab initio non ſubſiſtit.*

1626 Juraſti dare Paulo, quod promiſeras Petro, qui acceptavit. Non potes adimplere; imo juramentum non tenet contra ſimplicem promiſſionem acceptatam.

1627 Juramentum de re nimis prodiga obligat ad partem, quæ prodiga non eſt, minime quoad exceſſum, quia quoad illum eſt mala ſaltem venialiter, adeo ut ſine peccato adimpleri non poteſt. Hinc juramentum de dando centum aureos meretrici eſt minuendum intra lineam liberalitatis, aut juſtitiæ, juxta conſuetudinem conditionis perſonæ jurantis, & meretricis.

1628 Juramentum de dando pretio ſimoniaco non obligat, quia donatio ſimoniaca eſt prohibita jure canonico, aut divino.

1629 Juramentum a conjugibus ex iracundia factum de non ſe petendo ad invicem, non tenet: *cap. tua nos, de jurejur.*

1630 Quando materia juramenti eſt partim licita, partim illicita, partim poſſibilis, partim impoſſibilis, ſervandum eſt quoad partem licitam, & poſſibilem, quia *ex Reg.* 37. *juris in* 6. *Utile per inutile non vitiatur.*

1631 Pater jurans ſe verberaturum filium, & dominus ſe puniturum ſervum; peccat mortaliter, ſi juret cum animo non adimplendi, regulariter excuſat inconſideratio. *ut in n.* 1541. Si vero juret cum animo adimplendi, ſi poſtea voluntate mutata id non exequatur, non peccat, ſi cum cauſa, ut ſi judicet id non expedire, ne turbetur domus; & ſolum venialiter, ſi mutatur ſine cauſa, quia id omittere eſt quid leve, & modicæ conſiderationis, *v. n.* 1586.

1632 Quoties igitur juramentum eſt de re mala, utique non obligat, quia non eſt vinculum iniquitatis, nec tunc habet locum reverentia juramenti, quia uti authoritate Dei ad malum agendum eſt ſumma irreverentia; hinc univerſaliter juramentum de re mala, imprudenti, aut excluſiva actus honeſti, & virtutis, non obligat.

QUÆRES II.

1633 *Magiſtro, qui tibi aperuit ſecretum artis, puta medicaminis, juraſti illud non manifeſtaturum. An adhuc poteris illud alteri aperire?*

REſp. cum Tamb. *num.* 65. cum diſtinctione: nam vel manifeſtatio illius ſecreti cedit in damnum, aut præjudicium magiſtri, quatenus ille ea arte vivit, & ſecretum illud ei ad ſuſtentationem, aut exiſtimationem ſuæ peritiei conducit: & aliunde per eum, aut alia medicamina in caſibus occurrentibus poſſit ſatisfieri infirmis. Vel ſecus. Si primum, non potes licite aperire ſecretum, quia eſſet contra jus tertii, juſtum namque eſt, ut quis, maxime magiſter, lucrum ex ſua privata ſcientia reportet. Si ſecus, potes, quia tunc juramentum non obligat, cum ſit de re contra charitatem, & in præjudicium Reipublicæ, aut tertii, cujus bono non providetur.

JURAMENTUM PER SE STANS

1634 DIcitur, quod contractui, cui adjacet, nullam aliam obligationem confert, niſi propriam Religionis.

JURAMENTUM CONFIRMANS CONTRACTUM

1635 DIcitur, quod contractui, cui adjacet, ultra obligationem Religionis confert obligationem juſtitiæ.

1636 Et quidem certum eſt, juramentum non poſſe confirmare contractus jure naturæ invalidos; hoc namque aliud non eſſet, niſi reddere validos contractus in ſe jure naturæ invalidos, quod facere non poteſt nec ex ſe, nec ex juribus. Non ex ſe, quia ex ſe cum ſit actus Religionis, non poteſt obligationem juſtitiæ, ſed ſolius Religionis inducere. Non ex juribus, quia (ut ponderat Tamb.) id eſſet tollere bona uni, & applicare alteri, quod jura humana facere non poſſunt generaliter, ſed in caſibus neceſſariæ reparationis, & ſubventionis boni communis, & Reipublicæ.

1637 Difficultas igitur ſolum procedit de contractibus validis, ſed jure poſitivo reſcindibilibus, & de invalidis jure poſitivo.

1638 Prima ſententia affirmat, juramentum confirmare contractus, ita ut duas obligationes inducat, Religionis, & juſtitiæ commutativæ, taliter quod, ſi contractus eſt validus, ſed reſcindibilis, non poſſit reſcindi, niſi prius relaxato juramento: ſi eſt jure poſitivo invalidus, cum reviviſcere faciat, reddat validum, & transferentem dominium. Adducunt exemplum: alienatio fundi dotalis facta ab uxore eſt jure poſitivo invalida: ſi autem uxor addat juramentum, fit valida, ita ut etiam juramento relaxato, adhuc teneatur uxor ex vi juſtitiæ ſtare alienationi, niſi poſt relationem juramenti etiam ipſa alienatio a Judice reſcindatur. Onnate *de contr. tr.* 4. *diſ.* 11. *ſect.* 4. Ant. a Spir. S. *tom.* 1. *tr.* 4. *d.* 1. *ſect.* 16. & plures alii.

1639 Secunda ſententia, quam teneo, negat. Tambur. *tom.* 1. *lib.* 3. *cap.* 3. §. 6. cum pluribus.

Dico igitur, juramentum nullum confirmare contractum, ac proinde contractui jure poſitivo invalido, aut valido, ſed reſcindibili ſolum addit obligationem Religionis, minime juſtitiæ commutativæ, nec transfert dominium. Et ita juramento relaxato, non tenetur amplius uxor ſtare alienationi fundi dotalis.

Ratio eſt quæ ſupra. Nam juramentum id non habet ex ſe, nec ex jure. Non ex ſe, ut oſtenſum eſt; eo maxime quia eſt acceſſorium, adeoque contractum relinquit, ut eſt in ſe. Non ex jure, quia jura Canonica, quæ adducuntur, expreſſe nil aliud dicunt, niſi quod ſervari debeant, ſi ſine diſpendio æternæ ſalutis ſervari poſſunt: *ut in c. ad aures* 3. *& c. cum dilectus in* 6. *tit. de jurejur.* Quod optime verificatur ſi Juramentum ſervetur ex vi Religionis; & onus juſtitiæ cum ſit odioſum, non eſt ſine expreſſo jure præſumendum. Adde, plura jura expreſſe dicere præmiſſos contractus eſſe ſervandos in reverentiam juramenti.

1640 Ex his ſequitur, non dari juramentum confirmans contractus.

His præmiſſis, pro quovis contractu ſive jure naturæ, ſive jure poſitivo invalido, ſit

REGULA GENERALIS CERTA.

1641 J*Uramentum obſervandum eſt, & obligat quoties ſine diſpendio æternæ ſalutis, & ſine alterius præjudicio ſervari poteſt, C. ſi vero* 8. *c. Cum contingat* 28. *tit. de jurejur. & c. Quamvis* 2. *de pactis in* 6.

1642 In caſu igitur juramenti cadentis ſupra contractum invalidum, contractus eſt ſervandus ſaltem per momentaneam ſolutionem, quæ ſtatim repeti poteſt. Unde, ſi uſuras ſolvere juraſti, teneris ſolvere, ob reverentiam juramenti, *ex cap. debitores in* 6. quia illud poteſt ſine peccato ſervari, ut modo dicam: at potes ſtatim pecuniam ſolutam repetere, quia contractus uſurarius eſt jure naturæ invalidus, & juramentum dominium non tranſtulit rei tuæ, quia minime obligationem juſtitiæ commutativæ contractui contulit, ſed Religionis, cui per momentaneam dationem ſatisfit. Imo juramentum de non repetendis uſuris a mutuatario factum, non tenet, *cap. tua, de uſuris*; & hæc eſt ratio, cur in hujuſmodi contractibus invalidis juratis, qui recipit, tenetur ſtatim reſtituere, quia titulum juſtitiæ non habet, ſed injuſtitiæ.

1643 Qui igitur juravit uſurario ſolvere uſuras, obligatur ſolvere. Nec ſequitur, quod juramentum eſſet vinculum iniquitatis, quia mutuo ſemel accepto, & juramento facto (quamvis acceptio, & juramentum fuerint illicita, quatenus non extabat neceſſitas, aut erat alius, qui mutuaſſet ſine uſuris) non eſt de re illicita, quæ ſine peccato impleri non poteſt; nam ſolvere uſuras non eſt peccatum, ſed recipere: hinc uſurarius etiam mentalis ad reſtitutionem tenetur, quia injuſte recipit: *v. num.* 372.

1644 Nec qui ſolvit, cooperatur alterius injuſtæ acceptioni; quia ex una parte hic ſolvit ex juſta & rationabili cauſa, videlicet ob reverentiam juramenti, & ut ſit fidelis; & ex alia ille poteſt non recipere uſuras, & juramentum remittere; inſuper poteſt ſuperior ante ſolutionem juramentum relaxare; imo ipſe mutuatarius petere, ut relaxetur.

JURAMENTUM COACTUM

1645 ESt, quod fit per vim, & metum; aut cadit ſupra contractus per vim, & metum celebratos.

Non eſt ſermo de metu levi, quia hic, cum faciliter rejici poſſit, nullo pacto invalidat; ſed de gravi cadente in virum conſtantem, de quo actum eſt *in imped.* 7. *matrim.* nec de intrinſeco, aut extrinſeco juſto, ſed de metu gravi injuſte incuſſo a cauſa extrinſeca libera, videlicet ab alio homine, ad finem extorquendi contractus ad juramentum, de quo ibidem, & de Monialibus *num.* 1400. & de voto, *num.* 1800.

1646 Dico 1. contractus ex præmiſſo metu gravi celebrati, ſi accedat juramentum, ſunt ſervandi ſaltem per momentaneam ſolutionem, ſi ſine peccato ſervari poſſunt: at qui eſt metum paſſus, poteſt ſtatim data repetere: quia tales contractus ſunt invalidi jure naturæ, ut dictum eſt de Cont. Imo ob injuriam poteſt prius juramenti relaxationem petere, & inde non ſolvere; quæ relaxatio, ſi juramentum poteſt ſine peccato ſervari, non debet faciliter fieri, ſed difficulter, *ex cap. ad aures*, 3. *& c. non dilectus in* 6. *tit. de iis, quæ vi, metuſve cauſa fiunt.* ex illis verbis, quod ſervari debeat, *abſque ſpe relaxationis facile obtinendæ*, niſi metus fuerit incuſſus ſupra ipſum juramentum.

1647 Hinc, ſi ex metu promiſiſti latroni dare pecuniam pro tua liberatione, & juraſti, debes ſatisfacere per momentaneam ſolutionem, & ſtatim potes repetere; inſuper potes ob injuriam juramenti relaxationem petere, & non ſolvere dummodo petitio fiat intra terminum præfixum, non jam finitum.

1648 Qui metu gravi coactus juravit latronibus dare lytrum, hoc eſt pretium redemptionis; ſi habuit intentionem non ſe obligandi, non obligatur ſtare juramento; ſed mortaliter peccavit ſic jurando, ob defectum veritatis, qui nullo metu excuſari poteſt, cum ſit intrinſece malus: ſi habuit intentionem ſe obligandi, obligatur in conſcientia ob reverentiam juramenti, *ex cap. debitores de jurejurando, & ex can. humanæ aures* 22. *cap.* 5. Deus accipit juramentum, prout ex corde procedit; forus autem judicialis eum non obligat; nam ſtante metu præſumit eum non juraſſe animo adimplendi, ſed potius evadendi periculum. At in foro conſcientiæ obligatur, ut bene advertit D. Thomas, non ob obligationem factam homini, quia hæc, utpote coacta eſſet nulla; ſed ob obligationem factam Deo ad implendum, quod ſuo nomine promiſit: *v. n.* 1737. Poteſt tamen uti prædicto remedio *de n.* 1647.

1649 Solum juramentum ex metu gravi extortum non obligat, ſi ſit de matrimonio, aut ſponſalibus ineundis, ob rationem ſpecialem matrimonii, quod ex jure *cap. Significavit, de eo, qui duxit in matrim. cap. Requiſivit, & cap. Gemma de ſponſalibus*, debet eſſe omnino liberum, perfecte voluntarium, & non coactum; juramentum enim ſequitur naturam contractus, cui apponitur.

1650 Qui injuſte in carcere detinetur, ſi obtineat licentiam exeundi cum juramento de redeundo, non tenetur redire, ſi adſit periculum probabile mortis injuſtæ; quia juramentum non eſt vinculum iniquitatis.

1651 Qui vero detinetur captivus apud infideles, ſi obtineat acceſſum ad patriam ſub juramento de redeundo, tenetur redire, ob ſcandalum, quod alias daretur infidelibus de irreverentia contra religionem.

1652 Dico 2. Si contractus fuerit ſpontanee celebratus, & juramentum pariter ſpontaneum fuerit, ſive adjectum fuerit contractui reſcindibili, ſive invalido, tunc illi non ſatisfit per momentaneam ſolutionem, ſed per perpetuam; quia tunc contractus eſt initus cum pleno conſenſu, & ſine injuria metus, aut doli; unde debet perpetuo ſervari, minime titulo juſtitiæ, ſed Religionis, niſi juramentum relaxetur; ad quod requiritur cauſa, ut infra de relaxatione.

JURAMENTUM ERRORE, VEL DOLO EXTORTUM,

1653 ESt illud, quod cadit ſupra contractum errore vel dolo celebratum.

1654 Error eſt duplex, antecedens, & concomitans. Antecedens eſt ille, qui eſt cauſa contractus, ita ut ſine eo contractus non fieret. Concomitans, qui non eſt cauſa contractus, ita ut ſine eo adhuc contractus fieret.

1655 Error verſari poteſt vel circa ſubſtantiam, vel circa accidentia contractus. De ſubſtantia contractus eſt omne id, ſine quo contractus non poteſt ſubſiſtere: e contra accidens. Sicut autem diverſi ſunt contractus, ita diverſæ ſubſtantiæ: hinc ſæpe, quod in uno eſt de ſubſtantia, in alio eſt accidens; & quidem perſona contrahens in contractu matrimonii eſt de ſubſtantia, in contractu emptionis accidens.

1656 Item in contractibus onerofis, ut emptionis, & venditionis, cauſa finalis, aut motiva eſt accidentalis; in contractibus vero gratuitis, ut promiſſionibus, & donationibus eſt ſubſtantialis, ſicut etiam ſubſtantialis eſt quævis alia conditio appoſita: quia cum donatio ſit liberalis, poteſt contrahens apponere pro ſubſtantia conditionem, quam vult, ſine injuria donatarii; unde ea non impleta, aut cauſa finali non exiſtente, invalida eſt donatio, quia donatio eſt liberalis, & ſine tali conditione aut cauſa non fieret.

1657 Inſuper ſunt qualitates, quæ dicuntur ſubſtantiales, quatenus ſpectant ad ſubſtantiam contractus, ut ſi emas pannum, putans eſſe Anglicanum, qui eſt melioris conditionis, & valoris, & comperias eſſe Neapolitanum. Si voveas peregrinationem ad Beatam Virginem Drepani, putans diſtare per viginti milliaria, & reperias diſtare per ſexaginta. Vel redundant in ſubſtantiam, ut in Matrim. de imped. Erroris.

1658 Demum error, ſi naturaliter accidat, vocatur error, inadvertentia, aut ignorantia; ſi vero proveniat ex alterius malitia, vocatur dolus. His præmiſſis,

1659 Dico 1. Si error, aut dolus fuerit circa ſubſtantiam, aut qualitates ſubſtantiales contractus, ſive fuerit antecedens, ſive concomitans, contractus eſt invalidus tam jure naturæ, quam poſitivo; ut ſi quis vendiderit pro vino acetum; quia deficit conſenſus; ſtante enim errore circa ſubſtantiam, non poteſt eſſe conſenſus in illam, & inde neque obligatio.

1660 Si error, aut dolus fuerit circa accidentia, aut qualitates accidentales concomitans, contractus eſt validus, quia talis error non tollit conſenſum in ſubſtantiam; & aliunde cum ſit concomitans, & cum ſine eo contractus fieret, nullo pacto tollit conſenſum.

1661 Si autem fuerit antecedens, quatenus talis error accidentis dederit cauſam contractui, ita ut ſine eo non fieret: eſſet utroque jure validum ob ſufficientem conſenſum in ſubſtantiam, ſed irrevocabiliter ex parte decipientis, & revocabiliter ex parte decepti, ut ob injuriam reſcindi poſſit a judice in favorem decepti, tenet Ant. a Spir. Sanct. *tom.* 1. *diſp.* 1. *ſect.* 18. cum Lugo.

1662 At eſſe invalidum, ſi expreſſe qualitas illa in contractu intendatur, dico cum Tambur. *tom.* 1. *lib.* 3. *cap.* 3. §. 4. *n.* 33. cum Bonacin. & Fagundez, quia tunc talis qualitas eſt tota ratio conſenſus; unde ea deficiente, conſenſus deficit, & inde contractus, & obligatio, ex Regul. generali, *nullum eſſe contractum, ubi conſenſus non eſt*, ex quavis cauſa deficiat. Idque ex definitione contractus. Unde ait Tambur. Si expreſſe volenti emere vinum vetus, des novum, nulla erit emptio.

1663 Imo idem tenet, ſi error aut dolus accidentis non ſit antecedens, ſed concomitans, quia licet ſine eo adhuc contractus fieret, revera non adeſſet conſenſus. Sed hoc non eſt verum, quia tunc conſenſus expreſſe eſſet in ſubſtantiam contractus, implicite & virtualiter in accidens, in illo affectu, & promptitudine contractum celebrandi, etiamſi error, & dolus talis qualitatis non eſſet. Verumtamen eſt, quod poſſet tunc contractus ob injuriam doli reſcindi a judice.

1664 Dico 2. Juramentum adjectum contractibus invalidis ex errore, aut dolo, ad nil obligat, neque ad momentaneam ſolutionem, ad differentiam metus. Ratio eſt: quia error & dolus invalidant ex defectu conſenſus, qui eſt de eſſentia contractus: metus vero gravis invalidat ex injuria, & injuſtitia illata; revera tamen adeſt conſenſus, & voluntarium ſimpliciter; non ſic in contractu ex errore, vel dolo inito. Unde tunc juramentum non indiget relaxatione, quia nullum eſt vinculum. *v. n.* 1344.

1665 At juramentum adjectum contractibus validis injtis ex errore aut dolo concomitanti circa accidentia, obligat; poteſt autem a judice relaxari ob injuriam doli. Conſtat ex dictis.

1666 Illud tamen eſt notandum, quod ad hoc ut contractus, votum & juramentum ex errore, aut dolo antecedenti circa qualitates accidentales, ſint invalida, qualitas eſſe debet expreſſe appoſita pro conditione contractus, voti, & juramenti; quod ſi non ſit expreſſe pro conditione appoſita, valida erunt.

1667 Idem dicendum eſt de matrimonio, item de religione, profeſſione religioſa, ordine ſacro, quæ matrimonio æquiparantur ratione electionis ſtatus.

Unde, qui ducit Bertam ſub expreſſa conditione, ſi ſit virgo, invalide contrahit, ſi conditio non verificetur, licet ſit qualitatis; quia tunc deficit conſenſus, qui eſt de eſſentia contractus, & obligationis. Sic de voto, juramento, &c.

1668 Si vero ducat Bertam, putans eſſe virginem, ſed hanc qualitatem non apponat expreſſe pro conditione contractus, valide contrahit: quia ex regulariter contingentibus, & ex modo, quo conſenſus in contractibus & obligationibus dari ſolet, præſumitur, quod qui conditionem, quoad qualitates accidentales, expreſſe non ponit, abſolute conſentiat, ut *in matrim. de imp. error.* Et hoc maxime in contractibus, in quibus eligitur ſtatus perpetuus, cenſetur quis abſolute illum velle, etiam ſi quoad accidentalia aliter reperiatur, quam creditur, dummodo quoad ſubſtantialia ſiſtat.

DE INTERPRETATIONE JURAMENTI.

1669 CUm P. Tamb. mihi facem pro claritate præbente procedam, afferendo regulas.

I. REGULA.

SI de intentione jurantis conſtet, non eſt opus interpretatione, ſecus interpretandum, ut ſervata proprietate verborum, quanto minor poteſt obligatio inducatur; quia juramentum eſt onus, quod homo ſibi contra libertatem imponit, unde jurans præſumitur minus voluiſſe ſuæ libertati nocere.

1670 Hinc jurans religionem ingredi, non tenetur ad magis ſtrictam. Et jurans ſervare alicujus communitatis ſtatuta, non tenetur ad futura, ſed ad præterita.

1671 Item non obligatur ad incognita, aut ad ardua, de quibus non cogitavit. Et Buſemb. addit: *Jurans non obligatur ad ea, de quibus ſi cogitaſſet, ea non intendiſſet in aliis, quæ promittebat, includere; ſed excluſiſſet. Nec etiam obligatur, ſi id accidat, quod ſi fuiſſet juramenti tempore, pro temerario haberetur.* Eadem ex pluribus juribus confirmat Pirhing *in Comp. Can.* Pariter diſcurras de voto.

1672 *Jurans facere certo tempore* (ait Buſemb.) *tenetur poſtea*, niſi pars remittat, *aut niſi ſolum ad illud tempus juramentum alligare voluerit.*

1673 Juraſti tertio quid facere certo tempore, illi te alligando, v. gr. ultima die anni, poſt ſex menſes ante ultimam diem anni: tertius ille tibi dilatat ſolutionem ad aliud tempus, puta ad alios ſex menſes, ſupra annum; tu dilationem acceptaſti; elapſa ultima die anni, non teneris ſolvere ex vi juramenti, ſed illud finit, quia non extenditur ultra intentionem jurantis, niſi novum juramentum de ſolvendo juxta dilationem poſt annum emiſeris.

II. REGULA.

1674 *OBligatio juramenti facti homini eſt perſonalis.* Quia eſſentialiter oritur ex intentione jurantis.

1675 Hinc obligatio juramenti non tranſit ad hæredes jurantis, etiamſi ille non ſolum pro ſe, ſed pro aliis juraverit.

Obligatio vero contractus tranſit ad hæredes: quia eſt realis, & res tranſit cum ſuo onere: unde hæres non ſolvens contractum juratum defuncti, non peccat peccato perjurii, ſed injuſtitiæ, ſi contractus eſt validus. Si autem contractus eſt invalidus, ad nil tenetur.

1676 Similiter, ſi jurans ſolum tenebatur vinculo juramenti, hæres ad nil tenetur; unde hæres non tenetur ſolvere mutuanti uſuras juratas ab eo, cujus eſt hæres, nec pecuniam ab eo juratam latroni pro liberatione, quia ille ſolum vinculo juramenti ad tales ſolutiones tenebatur.

1677 Deinde, ſi ſuſcipiens officium, juret aliqua ſervare, eo decedente, obligatio eadem ſervandi non tranſit ad ſucceſſorem, niſi ex jure aut ſtatuto ſit annexum officio; & tunc ſucceſſor ad eadem obſervanda tenetur, non ratione juramenti ſui prædeceſſoris, ſed ratione ſtatuti, aut legis obligantis ſingulos in tali dignitate conſtitutos ad ea ſervanda.

III. REGULA.

1678 *JUramentum eſt intelligendum juxta naturam actus, ſupra quem cadit.* Quia ex Regul. 42. *juris in 6. Acceſſorium ſequitur naturam principalis.*

1679 Ex quo tria ſequuntur, 1. Quod quoties licitus eſt actus, licitum eſt juramentum; quod tunc ſolum erit veniale, ſi fiat ſine neceſſitate, ob defectum judicii: *v. n.* 1559.

2 Quod quoties licitum eſt uti æquivocatione, & amphibologia, & mendacium ſalvatur, licitum ſit uti juramento. Diana *part. 2. tract. 6. reſol.* 30. Anton. a Spir. Sanct. *tom. 1. tract. 5. n.* 52.

Demum 3. Quod juramentum eoſdem tacite habeat ſenſus, intelligentias, conditiones, & reſtrictiones, quos ſecundum naturam, jura, conſuetudinem, aut acceptationem hominum habet actus, cui adjacet.

1680 Hinc, qui reſidentiam juravit, poteſt non reſidere in caſibus a jure permiſſis; & qui juravit obſervare alicujus univerſitatis ſtatuta, non tenetur ſervare ea, quæ legitima conſuetudine ſunt abrogata, aut quæ major pars non obſervat.

1681 Inſuper ad illa tenetur ſub pœna ſolum, aut culpa gravi, vel levi, prout ipſa obligant; quia tale juramentum nil illis addit, ſed ſolum firmat obligationem, quæ illis aderat.

Hac ratione judices, & alii qui in ingreſſu officii jurant, non obligantur, niſi pro qualitate obligationis, quæ ſecluſo juramento adeſt. Idque ex recenſita reg. 2.

1682 Item, qui aliquid ſub juramento promiſit abſenti, non tenetur, quouſque ille, vel alius ſuo nomine acceptet: quia promiſſio non obligat, quouſque per acceptationem firmetur.

1683 Qui abſolute juravit numquam ludere, eſt intelligendus de ludo immoderato, minime de moderato; niſi exprimat ſe id facere, ut ſe privet honeſta illa recreatione ob mortificationem; quia licet ludus moderatus ſit actus virtutis Eutrapeliæ, melius tamen eſt ab eo ob mortificationem abſtinere.

1684 Qui abſolute juravit numquam ludere, non intelligitur per interpoſitam perſonam; obligatio enim juramenti eſt ſtricte interpretanda, ut minus obliget. Ita Tambur. cit. & Anton. a Spir. Sanct. *tom. 1. tract. 5. diſp. 5. ſect.* 30. *n.* 144.

1685 At melius dico, attendendum eſſe finem, nam vel juravit, ne pecuniam amitteret, vel ne in rixas, aut blaſphemias prorumperet. Si primum, obligatur abſtinere a ludo, etiam per interpoſitam perſonam. Bonacin. *tom. 2. diſp. 4. q. 1. p.* 19. *n.* 5. Minime, ſi ſecundum; quia in primo caſu utrobique idem finis, non ſic in ſecundo; *& ex Reg. 72. juris in 6. Qui facit per alium, eſt perinde, ac ſi faciat per ſe ipſum.*

1686 Pariter, qui juravit numquam ludere, ludere poteſt alieno nomine, ſi finis ſervetur, ut eſſet, ſi finis fuerit pecunias non amittere. Secus, ſi finis non ſervetur, ut eſſet ſi finis fuerit vitare temporis jacturam. Quod ſi finis fuit vitare blaſphemias, & rixas, tunc, ut abſtineas, requiritur, quod expertus ſis, te ludendo alieno nomine, & pecunia, ſolitum in rixas & blaſphemias prorumpere.

1687 Si juraſti puellæ eam ducturum in uxorem, ſi nondum per ſe, nec per alium acceptavit, potes non implere, & propria auctoritate juramentum infringere, quia hæc eſt natura promiſſionis in utilitatem hominis factæ, ut non jam acceptata non obliget, & retractari poſſit. Si ſit acceptata, potes Religionem ingredi, ex jure Canonico, *cap. Ex publico, de converſ. conjugat.* Ubi ſponſis etiam inito matrimonio rato conceditur facultas per bimeſtre ad ingreſſum Religionis, a fortiori abſolute conceditur ante matrimonium. Secus eſt dicendum, ſi promiſſio jurata ſit de alia re, v. gr. pecunia, &c. & ſit acceptata.

1688 Hic diſtinguere oportet juramentum promiſſorium proprie dictum a juramento promiſſorio, quod habet rationem voti: Illud habet rationem voti, quod eſt factum in gratiam ſolius Dei, & non alterius: Illud eſt proprie dictum, quod eſt factum in gratiam hominis.

1689 De primo diſcurrendum eſt ſicut de voto. Hinc ſi in gratiam ſolius Dei promiſiſti puellæ eam ducturum in uxorem, non tenet ex ſe juramentum; quia eſt impeditivum majoris boni, nempe cœlibatus. Quod ſi non ſit impeditivum majoris boni, ut ſi jures dare certam eleemoſynam pauperi in gratiam ſolius Dei, tenet, & obligaris, etiam ante pauperis acceptationem, quia Deus ſtatim acceptat.

1690 De ſecundo, puta, ſi juraſti eam ducturum in uxorem in ſui, aut parentum gratiam, jam dictum eſt *n.* 1622. *&* 1687.

1691 Alumnus Seminarii, qui juravit ad patriam, etiam Anglicanam, regredi, aut ſtatum Clericalem ſuſcipere, eo non obſtante, poteſt religionem ingredi; quia hic ſtatus uti majoris perfectionis ſemper cenſetur exceptus: *v. n.* 1686.

1692 Si ſub juramento promiſiſti alteri dare equum, aut hunc equum, non potes compenſare, dando rem alterius ſpeciei, v. gr. pecuniam, aut alium equum: quia hæc eſt natura promiſſionis, ut ſit adimplenda in ſpecie promiſſa, unde non ſufficit æquivalens.

1693 At licet in rebus diverſæ ſpeciei non ſit locus compenſationi, adeſt locus retentioni, donec debita ſolvantur. Nec retinens tunc eſt perjurus, quia ex jure juramentum ſolvendi involvit hanc tacitam conditionem: *Niſi legitimam excuſationem habeat: Et niſi ſit juſte impeditus.*

1694 Si autem ſub juramento promiſiſti ſolvere centum aureos, centum coros tritici, &c. potes uti compenſatione non ſolvendo, ſi alter tibi debeat totidem aureos, aut coros tritici, quia compenſatio eſt quædam ſolutio, & ſatisfactio: quod eſt verum, tam in debitis poſt, quam ante juramentum contractis; quia juramentum eſt interpretandum fuiſſe emiſſum a jurante, ea intentione, quæ ſibi utilior, & commodior.

1695 Quod ſi, quando juravit, habuit expreſſam intentionem non utendi compenſatione, & eam declaravit, non poteſt compenſatione uti. Si vero non declaravit, ſed tacite retinuit, poteſt compenſatione uti: quia promiſſio illa ſub ea qualitate, non utendi compenſatione, cum non fuerit declarata, non fuit a creditore acceptata, adeoque non obligat.

1696 Qui juravit non revelaturum ſecretum, non tenetur, quoties habet jus manifeſtandi.

1697 Rectores, &c. qui jurant ſervare ſecretum ſuper iis, quæ in conſiſtorio tractantur, ſub mortali tenentur, juxta gravitatem rei, quæ tractatur. Aperire aliquid, quod non cedit in damnum, aut præjudicium Reipublicæ, publici officii, aut tertii, eſſe veniale ait Anton. a Spir. Sanct. *tom. 1. tract. 5. diſp. 1. ſect.* 21. *n.* 153. cum Sanchez & Palao.

1698 Officiales, qui jurant ſervare taxam a Principe præſcriptam, ad illam tenentur; & ſi plus accipiant, reſtituere debent. Nec obſtat conſuetudo in contrarium, ſi ſit, quod officiales plus recipiant clam, & Princeps non conſentiat, ſed ſciens puniat.

1699 Juramentum, quod medici emittunt de ſervando Decreto Pii V. quod eſt, ut infirmum moneant de Sacramentis, & tertia die non viſitent, ſi confeſſus non ſit, eſt intelligendum, prout Decretum Pii eſt in uſu. Anton. a Spir. Sanct. *cit.* Qui addit, Decretum Pii fuiſſe conſuetudine abrogatum.

1700 *Scholaſticus interrogatus, an locutus fuerit cum aliquo ex oppoſitoribus, aut illius domum fuerit ingreſſus, poteſt reſpondere, negative, ſi verba aut ingreſſus domus non fuerint ſubornationis cauſa, quia hac eſſe debet mens Judicis interrogantis*, Anton. a Spir. Sanct. *cit. ſect.* 9.

CONDITIONES IN JURAMENTO.

1701 PRomiſſio, & inde juramentum ei adjacens, plures conditiones generales tacite involvit. 1. *Si potero*; quia ad impoſſibile nemo tenetur 2. *Si licite*; quia promiſſio non eſt vinculum iniquitatis. 3. *Salvo jure, & auctoritate Superioris*; quia nemo poteſt ſe obligare in præjudicium Superioris, unde hic in materia præjudiciali poteſt juramentum irritare. 4. In promiſſione mutua: *Si alter fidem ſervet, ex Reg. 75. juris in 6. Fruſtra ſibi quis fidem poſtulat ab eo ſervari, cui fidem a ſe præſtitam ſervare recuſat.*

5 In donatione: *Si alter ingratus non exiſtat*, 6. In fidejuſſione: *Si principalis excutiatur*: Unde, qui ſub juramento fidejuſſit, non obligatur ſolvere, niſi prius principalis excutiatur. 7. *Si is, in cujus gratiam facta eſt promiſſio, acceptaverit, aut ſaltem tacite non remiſerit.* 8. In quavis promiſſione, aut juramento: *Si res non fuerint notabiliter mutatæ.*

1702 Hinc, qui cum juramento promiſit nuptias puellæ diviti, Virgini, bonæ famæ, ſanæ, &c. ſi hæc evadat pauper, non habens dotem competentem, defloratа, malæ famæ, infirma, non tenetur illi ſtare. Nec qui promiſit contractum ſocietatis, ſi ſocius notabiliter rixoſus, & moleſtus evadat, &c.

1703 Imo non teneris implere juramentum de ducenda in uxorem muliere, cum qua es fornicatus, ſi illa evadat fornicaria, vel accidat aliud impedimentum contrarium legi deſponſationis: ſic ſi evadat leproſa, paralytica, vel notabiliter deformis. Si vero eam duxiſti, non potes dimittere, *cap. Quemadmodum, de jurejur.*

IV. REGULA.

1704 *JUramentum non cenſetur factum in præjudicium tertii, Cap. venientes, cum contingat. De jurament. & Cap. quamvis pactum, de pactis in 6.* quia eſſet illicitum.

1705 Hinc, qui juravit ſolvere centum Petro creditori poſteriori; debet ea ſolvere Paulo creditori anteriori, ſi alia non habeat.

1706 Item licitum eſt revelare ſecretum naturale juramento firmatum, ſi ſit graviter alteri, aut ſibi nocivum, Diana *part. 6. tract. 6. reſol.* 60. Tambur. *tom. 1. n.* 21. Quia nemo intendit ſe obligare alteri ad ſecretum naturale in concurſu gravis mali proximi, & maxime proprii. *Nemo enim magis proximus eſt* (ait Diana) *quam quiſque ſibi.* Tum quia ſecretum illud eſt veluti quoddam depoſitum apud me occultatum, quod non teneor cum tanto incommodo ſervare occultum.

1707 Suadetur a pari. Non minus namque habet quis jus ad famam, quam ad ſecretum; & tamen licitum eſt detegere crimen occultum alterius, v. g. quod famulus ſit fur, &c. ad vitandum grave malum proximi, & maxime proprium. *Cit.* DD. cum Com. Ita eſt dicendum in caſu ſecreti naturalis, quoniam ſicut nemo habet jus ad famam cum damno proximi, & innocentis; ſic nemo habet jus ad ſecretum naturale cum damno proximi, & innocentis.

1708 Hoc autem eſt intelligendum cum triplici limitatione. 1. Si ſecretum non concernat bonum publicum; puta fidei, Regni, Patriæ, exercitus; ſed particulare, quia bonum publicum eſt præferendum privato. 2. Si non ſit alia via ad malum vitandum. 3. Quod reveletur illi, cui prodeſſe, & non obeſſe poteſt.

1709 Non tenet juramentum præjudicans juri Superioris, *cap. Venientes, De jurejur.* Nec contrarium juri, *cap. ad noſtram ibid.* Contra utilitatem Eccleſiæ, Gregor. XIII. *Conſt.* 93. *inter Apoſtolicas.* De non teſtificando contra aliquem, *cap. conſtitut. De Teſtibus.*

1710 Tenet juramentum factum in damnum proprium ſi poteſt ſine peccato ſervari, Conc. Lateranenſe 3. *cit. de juram. cap.* 3. Sed poteſt relaxari, *ibid. cap.* 1.

DUBIUM IN JURAMENTIS

1711 REſolvatur, ut in Votis, *infra a numer.* 1902.

CESSATIO JURAMENTI

1712 COntingit, ut in Votis, infra *a num.* 1906.
1713 Juramenta in utilitatem hominum præſtita, irritare poſſunt omnes, qui habent poteſtatem dominativam. *Directe*, ſi ſit eis ſubjecta voluntas jurantis; *Indirecte*, ſi ſit eis ſubjecta materia juramenti.

1714 Hinc Papa poteſt irritare juramenta de renunciando

ciando beneficio, de non alienandis rebus Eccleſiæ, &c. quia ſint de materia ſubjecta diſpoſitioni Papæ.

1715 Superior Regularis juramenta ſubditorum, quia ratione Voti obedientiæ, eorum voluntas eſt plene ſuperiori ſubjecta.

1716 Vir reſpectu uxoris, uxor reſpectu viri, & dominus reſpectu ſervi; ſi juramenta illis præjudicent, aut ſint de materia illis ſubjecta, uti dicimus de Votis.

1717 Juramenta vero promiſſoria hominis, cujus voluntas non eſt alteri ſubjecta, de materia, quæ pariter non eſt alteri ſubjecta, nec præjudicans, facta homini, & ab eo acceptata non poſſunt commutari, etiam in melius, nec diſpenſari, nec irritari, niſi ipſa pars conſentiat aut remittat: *ut in num.* 1687. Quæ remiſſio proprie non eſt relaxatio, quia non eſt actus juriſdictionis ſpiritualis: nec irritatio, quia non eſt actus poteſtatis dominativæ; ſed reducitur ad irritationem, quatenus eſt actus dominii in materiam promiſſam, utpote acceptatam.

1718 Poteſtas relaxandi juramenta competit ſoli ſuperiori, & Judici Eccleſiaſtico, quia eſt actus juriſdictionis ſpiritualis, quoniam juramentum eſt actus religionis. Unde licet Princeps temporalis circa res, in quas eſt dominus, poſſit remittere, ſeu irritare juramenta, non minus quam quilibet privatus circa alias res, ut in caſu injuriæ, metus, vis, &c. de quibus ſupra, relaxare ſpectat ad poteſtatem Eccleſiaſticam. Ant. a Spir. Sanct. Palaus *diſp.* 3. *de juram. part. ult. nu.* 4.

1719 Ex Concil. Eliberitano, *Pueri ante annos quatuordecim non coguntur jurare. Puella quoque ſi in puerili ætate in domo Patris, illo neſciente, ſe juramento conſtrinxerit, & ſi Pater ſtatim, ut audierit, contradixerit, vota ejus, & juramenta irrita erunt.*

1720 Cauſæ relaxandi juramentum ſunt, fuiſſe extortum cum injuſtitia, injuria, vi, metu; vel fuiſſe emiſſum cum temeritate, ira, perturbatione, aut levitate; vel quia fuit emiſſum in favorem excommunicati.

JURAMENTA IN DEI GLORIAM PRÆSTITA

1721 POſſunt commutare, diſpenſare, & irritare, qui poſſunt reſpective vota.

1722 Juramentum in Dei gloriam emiſſum poteſt quis in melius propria auctoritate commutare.

1723 Confeſſarii Regulares habent poteſtatem commutandi juramenta, & vota ſæcularium, & exterorum, ac in iis diſpenſandi, exceptis quinque reſervatis; quæ tamen in nullo deficiunt, quia alias non ſunt reſervata; de quibus infra de votis. Et exceptis juramentis promiſſoriis a tertio acceptatis, ex Priv. Pauli III. per Bullam 7. *Cum inter tantas*, 3. Junii 1545. quoad vota; extenſo ad juramenta a Gregor. XIII. Rodr. *tom.* 3. *quæſt.* 63. Diana *part.* 3. *tract.* 2. *reſ.* 9. Tambur. *tom.* 1. *lib.* 3. *cap.* 7. §. 3. *a nu.* 8. Anton. a Spir. Sanct. *in direct. regul. tract.* 2. *diſp.* 3. *nu.* 80. *v. nu.* 1962.

1724 Inſuper reſcindere poſſunt tractatus, & juramenta relaxare, ab uxore, aut filio familias, ex metu gravi reverentiali, aut precibus importunis emiſſa ad favorem mariti, aut parentis; ut fidejuſſio pro marito, aut patre, promiſſio de ſolvendis eorum debitis, renunciatio hæreditatis juramento firmata. Diana *par.* 3. *tract.* 5. *reſolut.* 20.

1725 Ubi ait, quod duplex ſit reverentia, una ſimpliciter, & in gradu poſitivo, altera nimia, & in gradu ſuperlativo. Prima eſt, quando perſona patris talis conditionis eſt, ut ei debeatur reverentia ſimpliciter, ut ſi ſit ignava, aut vilis, ita ut filius audeat dicere: *Nolo*: tunc ad conſtituendum metum reverentialem gravem non ſufficit ſola præſentia, ſed requiritur, quod præcedant verbera, aut minæ. Secunda eſt, quando perſona patris eſt talis conditionis, ut ei debeatur reverentia nimia; & tunc ſola præſentia ejus ſufficit ad conſtituendum metum gravem.

1726 At nec Epiſcopi, nec Regulares diſpenſare poſſunt in juramentis, quæ adjacent actibus ex ſe perpetuis; hujuſmodi eſt juramentum profeſſionis fidei, juramentum, quo quis confirmet profeſſionem religioſam jam emiſſam, matrimonium jam initum, & ſtatum Sacerdotis jam ſuſceptum. Tambur. *citat.*

1727 Si juraſti in Dei gloriam, & charitatis intuitu certam dare eleemoſynam determinato pauperi, poteſt pauper obligationem remittere; quia in hoc juramento tacita adeſt conditio, *Dummodo ſi pauper, in cujus commodum promiſſio facta eſt, rem promiſſam acceptare non recuſet.* Si vero nullum determinaſti pauperem, nullus erit, qui obligationem remittat. Anton. a Spir. Sanct. *de juram. tract.* 5. *diſp.* 1. *ſect.* 28. *n.* 192.

RESTRICTIO MENTALIS

1728 EST duplex, pure mentalis, & eſt, *quando ſignificatio vocalis a ſua generalitate contrahitur præciſe per actum internum*: ut ſi quis requiſitus, an illac tranſierit Petrus, reſpondeat: *Iſthac non tranſivit*: per ſolum actum internum menti, intelligens *per manicam*. Non pure mentalis eſt, *quando ſignificatio vocalis a ſua generalitate contrahitur, non per ſolum actum internum, ſed per aliud additum exterius, quod ſit limitativum verborum, & conſignificativum cum illis*, ut cum D. P. Franciſcus a miniſtris juſtitiæ requiſitus: an illac tranſiſſet delinquens, poſitis intra manicam manibus, reſpondit: *iſthac non tranſivit*; plenam reſponſionem ex verbis, & actione externa componens.

1729 Amphibologia, & æquivocatio eſt, quæ importat ſenſuum diverſitatem; quod ſi verba determinate unam habent ſignificationem, & alia addatur per purum actum internum mentis, dicitur æquivocatio per puram reſtrictionem mentalem, ut liquet in primo exemplo. Si vero verba, & ſigna externa, ex ſe habere poſſint plures ſenſus, & ſignificationes, dicitur æquivocatio externa, non pure mentalis; his præmiſſis

1730 Dico 1. Reſtrictio pure mentalis, & amphibologia, ſeu æquivocatio facta per reſtrictionem pure mentalem, eſt illicita; quia includit mendacium, quod eſt ab intrinſeco malum; tunc enim habetur mendacium, quando locutio externa eſt difformis menti: talis eſt locutio cum reſtrictione pure mentali; unde, ſi tu, qui piſces comediſti, interrogatus, an comederis, reſpondeas, *non comedi*, mente ſola addendo, *carnem*, mendax es, & ſi addas juramentum, es perjurus; quia locutio tua abſoluta eſt generalis, ac proinde eſt difformis conceptui mentis, qui eſt propoſitio cum addito particulari; hinc amphibologiam, & æquivocationem cum reſtrictione pure mentali damnavit Innoc. XI. in tribus *Prop.* 26. 27. & 28. quas vide *n.* 1757.

1731 Dico 2. Reſtrictio non pure mentalis, ſed externata, & amphibologia, ſeu æquivocatio per verba, aut ſigna externa per ſe æquivoca, eſt licita in omnibus caſibus, in quibus quis habet jus ad occultandum ſecretum; non eſt autem licita in aliis caſibus. Prima pars probatur; quia talis locutio externa, licet haud faciliter ab audiente percipiatur, quantum eſt ex ſe, habet ſignificationem conformem conceptui interno mentis loquentis, nec eſt ſic facta animo decipiendi, ſed occultandi ſecretum, ad quod celandum habet jus, adeoque non includit mendacium: Mendacium namque definitur, quod *ſit enunciatio falſa cum conſcientia oppoſiti, & cum voluntate fallendi*; ac proinde eſt licita, & addi poteſt juramentum ſine perjurio, imo etiam licite, ſi adſit rationabilis cauſa jurandi.

1732 Hujuſmodi autem reſtrictio externa ſignificationis generalis verborum poteſt dupliciter fieri; primo per verba ex ſe æquivoca: ſecundo per circumſtantias, & ſigna externa, quæ ex ſe habent verba limitare, & conſignificare cum illis; locutio namque non fit ſolis verbis, ſed etiam completur ex circumſtantiis perſonæ, loci, temporis, & negotii, de quo agitur, ac ex ſignis

gnis externis: hinc ſi quis pro aliqua gratia rogatus reſpondeat, *faciam*, ſed ſimul manum erga tergum vertat, idem dicit ac *non faciam*.

In qua re eſt maxime attendendum, quod ſicut diverſæ ſunt humanæ materiæ, ita quælibet proprium habet modum loquendi, & propria vocabula; proprium, inquam, habet Poeſis, proprium Rhetorica, ſic Tropus, Ironia, Hyperboles, &c. ſic & proprium habet ſecretum de jure occultandum: qua conſideratione multæ locutiones tam humanæ, quam ſacræ Scripturæ, a mendacio liberantur, ut eſt illa, qua amicus amicum alloquitur, dicens, *Omnia mea tua ſunt, &c.*

1733 Hinc confeſſarius interrogatus de muliere (cujus adulterium in Confeſſione cognovit) an mulier adulterium commiſerit, non debet tacere, quia qui tacet, conſentire videtur; ſed licite reſpondet: *neſcio, non commiſit, &c.* mente retinendo, *ad dicendum*; quia hoc additum internum reſtrictivum ſatis exprimitur per circumſtantiam externam ſigilli, & ſacramentalis confeſſionis, quæ cum verbis locutionem complet conceptui mentis conformem.

1734 Sic alius a marito interrogatus de occulto adulterio uxoris nobilis, reſpondet *neſcio*, retinendo in mente, *ad dicendum*; quod additum exprimitur per circumſtantiam externam negotii, & ſigilli naturalis; imo, ſi id habuerit ex auditu, poteſt accipere verbum *neſcio* ſecundum propriam & rigoroſam ſignificationem, prout negat ſcientiam, quæ cognitionem evidentem importat, quam non habet ille, qui notitiam ex auditu hominis fallibilis accepit.

1735 Sic Reus, ſemiplena probatione, aut infamia non præcedente, a Judice interrogatus, an delictum fecerit, licite reſpondet, *non feci*, mente addendo, *ad dicendum tibi tamquam Judici*. Idem ſi interrogetur a Judice incompetente: in quibus, & ſimilibus caſibus, reſponſio eſt facta conformiter ad mentem interrogantis, quia judex interrogat ut perſona publica, & conſequenter de delictis ipſi tamquam judici de jure manifeſtandis: unde ſi juramentum exigatur, non erit perjurium.

1736 Sic miniſter S. Officii, qui eſt ligatus juramento ſervandi ſecretum, ſuper aliquo arcano requiſitus, poteſt celare, modo quo confeſſarius, dicendo, *Neſcio*: nam intelligitur, quod neſcit, ut homo privatus eſt; quod ſubintelligitur non ex reſtrictione mentali, ſed ex ipſo intrinſeco Officio Conſultoris, &c. Item poteſt uti circumlocutione: *Gauderem quidem id ſcire, ut tibi ſatisfacerem*; quo pacto nec affirmat, nec negat id ſcire, Cardenas, *diſſert.* 19. *c.* 6. *nu.* 60.

1737 Eodem modo diſcurrit Buſemb. de juramento exacto per vim, metum, injuriam, v. gr. a latronibus, ut tu liber factus des lytrum; a marito, ut uxor fateatur adulterium occultum; ſi tale juramentum ſit additum reſtrictioni non pure mentali, ſed externæ, vel per ſigna externa determinata, vel per verba ex ſe æquivoca ſufficientia ad internam reſtrictionem ſignificandam: *vid. num.* 1648 1676.

1738 Secunda pars aſſertionis probatur; in aliis namque caſibus, in quibus quis non habet jus occultandi, non eſt licita in locutionibus reſtrictio externa præfato modo explicata, non quia includat mendacium, ſed quia humana ſocietas, & humanum commercium expoſcit ut utamur vocabulis ſecundum communem ſignificationem; nam æquivocationibus, & ſignis difficilibus, humanum commercium perturbatur.

1739 Quæ ratio ceſſat in prioribus caſibus, quia in illis commercium humanum potius juſtificatur, quam perturbatur; nam humanum commercium non debet eſſe contra jus humanum, nec officit, quod regulariter ex talibus locutionibus decipiatur audiens, quia id per accidens ſequitur; nam intellectus perſpicax poſſet veram ſignificationem locutionis percipere, & ſimul imprudentiam ſuæ interrogationis advertere, ſi ſigna, verba, circumſtantias externas, & gravitatem rei, atque jus alterius de ſecreto occultando conſideret, ſigna namque ſupponuntur per ſe ſignificativa, & reſtrictiva conformiter ad mentis reſtrictionem, atque perceptibilia, & ſic loquens intendit celare ſecretum, ad quod habet jus, minime audientem decipere, nec ejus deceptionem, quam prævidet, vitare tenetur cum ſuo aut aliorum gravi incommodo, quia tunc eſt deceptio accepta, non data, ut de ſcandalo paſſivo, *n.* 326.

DE JURAMENTO JUDICIALI.

1740 CLaritatis gratia hoc quæſito me expediam.

QUÆRES.

AN a perjurio, & a mortali excuſetur reus, qui Judici interroganti veritatem tacet, aut amphibologiis, & æquivocatione utitur?

Primo. Ob ſtoliditatem ex Judicis præſentia cauſatam.

Secundo. Si non præceſſit infamia, ſemiplena probatio, nec gravia indicia extent.

Tertio. Si præceſſit ſemiplena probatio, cauſa tamen ſit capitalis, aut ex gravioribus, puta mortis, jacturæ honoris, aut ſuorum bonorum.

Hic eſt ſermo de reo, quia de teſte ſatis agitur *in tract. de denunciationibus tom.* 2. maxime *a num.* 75.

AD PRIMUM

1741 REſp. cum diſtinctione. Vel enim ſtoliditas eſt talis, ut plenam advertentiam malitiæ gravis perjurii impediat, vel non. Primum poteſt contingere, quatenus ex Judicis præſentia, & inexpectata ejus interrogatione, excitatur in reo vehementiſſima paſſio ſenſitiva, quæ ita ejus rationem perturbat, ut non advertat ad malitiam gravem perjurii taliter quod quaſi neſciat, quod dicat, aut faciat, & ſi advertit, non plene, & diſtincte, ſed in confuſo. Et tunc certum eſt, reum a perjurio mortali excuſari, quia ex communi & certa Theologorum doctrina, ad peccatum mortale requiritur voluntarium perfectum, videlicet, quod actus ſit patratus cum plena advertentia malitiæ gravis, & cum pleno voluntatis conſenſu, ita ut ex alterius defectu excuſetur quis a culpa mortali, ut infra de peccatis.

1742 Vel non impedit, quatenus Judicis præſentia, & interrogatio reum terreat, ob timorem pœnæ, quam prævidet, at non ita ejus rationem perturbet, ut non advertat: ſed plene advertit ad crimen, quod commiſit, & ad gravitatem perjurii. Et quidem mortaliter peccat, & eſt tam in foro interno, quam in externo, perjurus, ſi veritatem neget, aut utatur æquivocatione cum reſtrictione pure mentali, quia eſt mendax, & juramentum mendacio addit. Immo etiam mortaliter peccat, ſi utatur æquivocatione, & reſtrictione non pure mentali, ſed externata, quia reus legitime interrogatus tenetur ſub mortali de plano reſpondere ſecundum mentem Judicis interrogantis, Melphi *in pract. crim. verb. Reus*, Scaccia *cap.* 18. *num.* 49. cum communi: *vid. num.* 1738.

Quia ſic expoſcit humana ſocietas, & bonum publicum Reipublicæ, quæ perturbaretur, & periret, nullus namque eſſet de ſuo honore, re, & vita ſecurus, ſi abſolute liceret reis non reſpondere ſecundum mentem Judicis legitime interrogantis, ſed æquivocationibus & reſtrictionibus externatis juxta propriam mentem.

Unde quamvis ob externationem conſcientiæ propriæ liberaretur a mendacio, & inde a perjurio, quatenus enunciatio cum externatione illa non eſſet oppoſita, ſed conformis conceptui propriæ mentis, liberari non poſſet a culpa mortali, in quantum non eſſet conformis menti interrogantis. Immo in foro externo haberetur perjurus.

Tum quia tenemur obedire Superiori juſta præcipienti, D. Thom. 2. 2. *quæſt.* 69. *art.* 1. & 2.

1743 At in praxi, quod ſtoliditas ex præſentia Judicis mentem rei ita perturbet, ut plenam advertentiam

tollat;